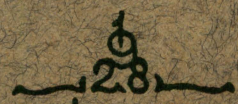
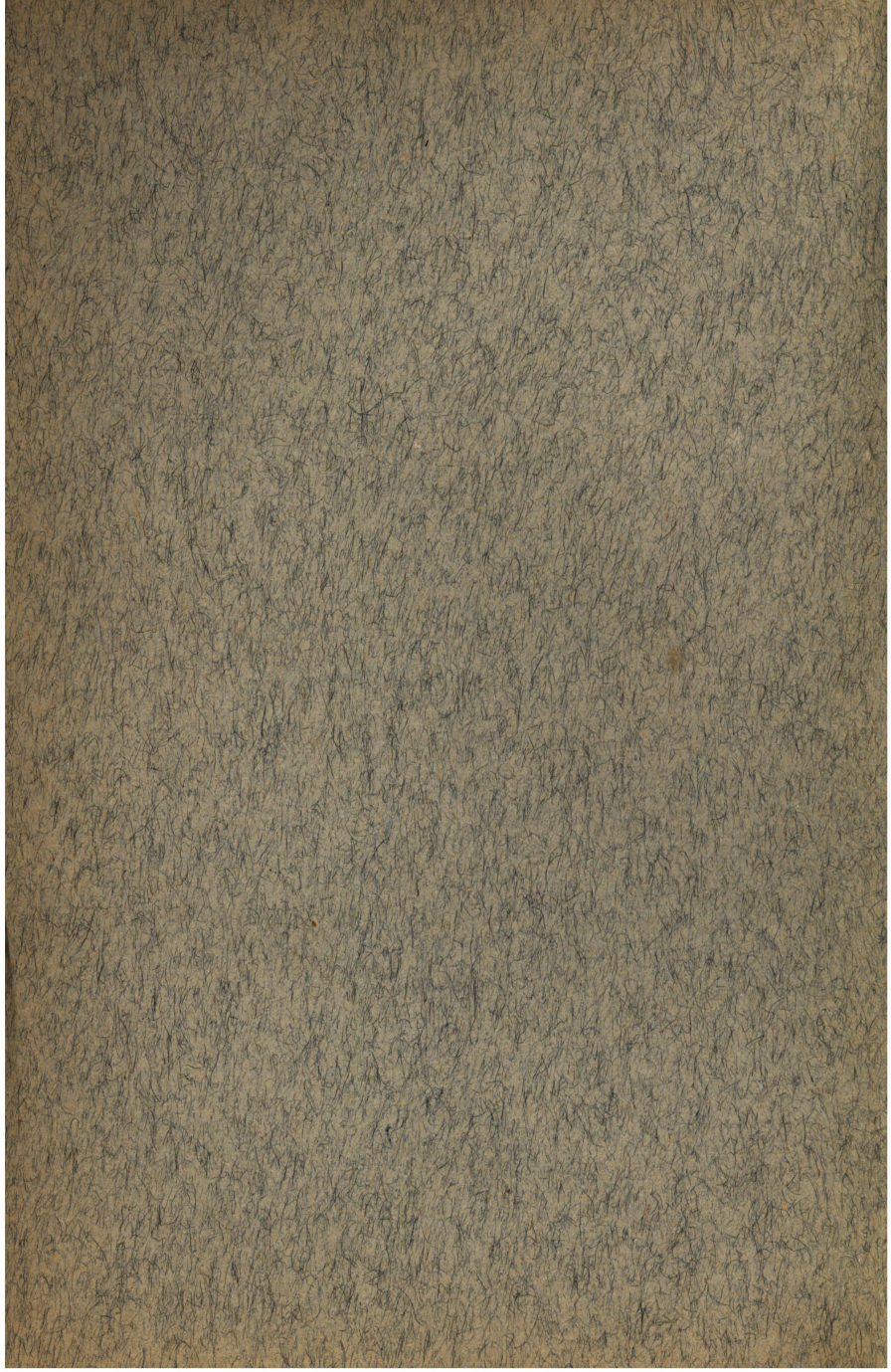

RAAKGYULA
GYÜMÖLCS
KERTÉSZET.

VESZPRÉMI PIARISTA
DIAKSZÖVETSÉG

A VESZPRÉMI PIARISTA DIÁKSZÖVETSÉG KIADVÁNYAI.
3. szám.

EGY KIS
GYÜMÖLCSKERTÉSZET
ÉS POMOLÓGIA.

IRTA S A VESZPRÉMI PIARISTA DIÁKSZÖVETSÉGBEN
FELOLVASTA

RAÁK GYULA
GYÓGYSZERÉSZ.

VESZPRÉM, 1929.
EGYHÁZMEGYEI KÖNYVNYOMDA.

Az Ur Isten a virágaiban gyönyörűen pompázó s ezerféle zöld színével ékeskedő élőfát jókedvében teremtette számunkra. Talán nem is volna szerves emberi és állati élet, ha a dúsan viritó fák és cserjék zöld lombzataiban nem gyönyörködhetnénk, mert a zöldelő élőfa nem is annyira nemzetgazdászati, mint inkább egészségügyi, jobban mondva életfenntartási szempontból fontos reánk nézve.

A tudomány ugyanis kimutatta, hogy a fák és cserjék leveleik alsó részén a levegő széndioxydját veszik fel s azt a napfény behatása folytán felbontják s abból a carbont, a szénét önmaguk táplálására és gyarapítására visszatartják, míg az emberi, illetve állati szervezetet életető s a belégzésre szükséges oxygént, élelnt kilehelik, s így azt nekünk visszaadják. Minél több fa és cserje él tehát körülöttünk, annál több tiszta levegő áll rendelkezésünkre.

Nedves, mocsaras helyeken, vidékeken, igen nagy szerepe van a fáknak a levegő tisztításában, másrészt a talaj kiszáritásában is.

Az a vidék, mely be van fásitva, vagy erdősitve, éjjelenkint igen sok harmatot von el a levegőből, mely harmat elpárolgásáig a nap melege egyideig lekötötven, az ily vidékeken a forróság nyári napokon későbbben veszi kezdetét s viszont a hűvösebb alkonyati idő hamarabb következik be, mint olyan vidéken, ahol fák egyáltalában nincsenek. Ez az oka

annak, hogy a nagy szárazságok alkalmával fás, erdős vidéken a mezei vetemények tovább állanak ellen a mindent felperzselő nap hevének s attól kevesebbet is szenvednek, mint a fa nélküli kopár vidéken.

Tapasztalatból tudjuk azt is, hogy ott, ahol nagyobb erdőségeket tarolnak le, ott az időjárás a vidék óriási kárára észrevehetőleg megváltozik, míg a nagyobb mértékben történő fatenyésztés feltétlenül javít még a vidék éghajlati és csapadék viszonyain is.

Ha már egyáltalában maga a fatenyésztés ennyire és ily sokféle szempontból fontos és áldásos az emberiségre nézve, mennyivel fontosabb még a fák leghasznosabbjának, a gyümölcsfáknak tenyésztése és fokozottabb mértékben való elterjesztése.

A gyümölcsfák a már felhozott általános előnyökön felül még gyümölcsöt is teremnek, melyek nyersen mint asztali gyümölcs, vagy különféleképpen feldolgozva mint kiviteli cikkek, természetjének tekintélyes jövedelmet biztosítanak. A fájából, mint a körte, cseresznye és diófából készített butorok alkotják házi butorainknak legértékesebb részét.

Olvashatjuk a statisztikából, hogy a nagybani gyümölcsstermesztés és kivitel egyes vidékeknek mily óriási jövedelmet nyújt. Így Francia- és Németország óriási mennyiségű nyers és feldolgozott gyümölcsöt szállít külföldre.

Hála az Égnek, ma már a magyar városok nevei sem ismeretlenek a külföld előtt. Kecskemét, Nagykőrös híres meggyéről és kajszinbarackjáról, ahol a gyümölcsvásárt a külföldi kereskedők éjjel bonyolítják le, úgyhogy mire a lakosság álmaiból ébred, a piac vásárjából már semmi sem látható, a temérdek szekér gyümölcs már mind a vasuti állomáson várja elszállítását.

Máramarosmegye, Erdély jól ismert volt a külföld előtt pompás almáiról, a budai hegyvidék és Pécs őszi barackjairól, Hevesmegye, Törökbecse dinyaírói, Szeged piros paprikája nem kevésbé ismert az öt világrész előtt, mint a franciák pezsgője, az angolok posztója, a belgák fegyvere és a szollingeniek pengéje.

Egy jó gyümölcstermési esztendő valóban áldás az emberiségre, még akkor is, ha az általános gabona-termés megelégedésünkre mutatkozott.

Jó gyümölcstermésre azonban csak akkor számíthatunk, ha minden erre a célra felhasználható talpalattnyi földet megfelelően beültetünk gyümölcsfával, azokat szeretjük, ápoljuk, gondozzuk és őket a veszedelmektől távoltartjuk.

Azért is, aki teheti és helye van, az ültessen minél több gyümölcsfát, de az egyszersmind legyen figyelemmel arra, hogy mely vidéken mit és milyen gyümölcsnemet ültessen. Zircen például, a Bakony szivében, amint hiába ültetünk szőlőt, vagy rakunk tengerit, avagy szeretnénk dinnyét produkálni, éppen úgy hiába ültetünk fügét, sárga és őszi barackot, valamint korán virágzó mandulát, meggy- és cseresznyefákat is, mert az előbbieket semmiképpen, az utóbbiakat is csak a legkritkább fekvésben és esetben prosperálnak.

Ezek figyelembevételével, különösen a fajtákra való tekintettel ültessünk mindenkor gyümölcsfát.

Nem képzelek olyan kis udvart vagy kertet, ahol legalább egy vagy néhány fácskának helyet ne szoríthatnánk. A jól megválasztott, elültetett s gondozott gyümölcsfa mindenkor meghozza gondos ápolójának az örömet s fáradozásaiért a megérdemelt jutalmat.

A fajták kiválasztásánál és azok elültetésénél, főként ha módunkban van nagyobb területet beültetni, legyünk különös figyelemmel az éghajlati, időjárásai, fekvési, talaj és elhelyezési viszonyokra. Igyekezzünk mindenkor, amennyire lehet, védett, szélmentes helyet kiválasztani. Természetes védelem hiányában az erőteljes nagy koronájú lombos fákat, illetve fajokat északról, a kényesebb fajokat ezek védelme alá déli fekvésbe ültessük.

Tegyünk próbaadásokat, hogy a talajt megismerhessük s a szerint, amint a talaj száraz, nyirkos, kötött, agyagos, vagy laza, válasszuk ki a talajnak és éghajlati viszonyoknak megfelelő fajokat. A talaj felporhanyítását, forgatását s ha szükséges annak kicserélését el ne mulasszuk. Ha tehetjük, ősszel ássuk ki a gödröket, hogy a kiásott gödröt s kidobott földet

az eső, hólé, a fagy, szél, napsugár átjárja s ugy azután tavasszal ültessünk. Járjuk be a szomszédos kerteket, hogy személyesen győződhessünk meg arról, mely fajok diszlenek ott legjobban, vegyük figyelembe a tapasztalt emberek, szomszédok, de főként a hozzá értők jótanácsait s ezek szerint legyünk az ültetendő gyümölcsnemekre és fajtákra tekintettel.

Ültessünk nyári, őszi és téli fajtákat arányosan, úgyhogy mindenkor minden időben legyen friss gyümölcsünk.

Legyünk figyelemmel különösen, ha több fát ültetünk, a természetű gyümölcsök értékesítésére. Így pl. fürdőhelyen, vagy ezek közelében: több nyáron érő gyümölcsöt termeljünk, mit ott a fürdőzők hamarosan elfogyasztanak, míg városban vagy ahhoz közel inkább őszi és téli, főként későn érőket, míg falun vagy pusztán az elszállítás szempontjából olyanokat, melyek szállításra alkalmasak. Ezek az ugynevezett kereskedelmi, illetve piacos fajták.

Ha piacra, azaz eladásra dolgozunk, lehetőleg kevés, de válogatott, tetszetős, erre a célra alkalmas fajtákat ültessünk, így könnyebben tudjuk azokat értékesíteni.

Ha már gyümölcsfáültetéssel vessződünk, ültessünk mindenkor finom fajtákat. A mi előrehaladott korunkban bőségesen válogathatunk a legkitünőbb és legmegfelelőbb fajtákban.

A gyümölcskertészet művészete ma inár oly kitenyésztett finom fajtákat produkál, hogy azok a legfinomabb izlést is tökéletesen kielégítik.

Mig a kitenyésztésben eddig eljutottunk, nagy nehézségekkel kellett a tenyésztőknek kezdetben megküzdenniök.

Az írás szerint Theophrastus 380-ban Kr. előtt még csak 3 alma- és 2 körtéfajtát említ. Cató már 7 féle almát és 6 féle körtét. Plinius Kr. után a II-ik században 41 féle almát és 36 féle körtét. Ebből az időből való minden valószínűség szerint a Maszászki alma, valamint a kis szegfü- és a még mindig az elsők között szereplő császárkörte is, melyeknek keletkezése ezekre az időkre vezethető vissza.

Elképzelhető, hogy abban az időben egy-egy jobbfajta gyümölcsfát, amikor a szemzés és oltás nem állott közel sem a mai kor színvonalának magaslátán, mily nehezen és nagy áldozatok árán tudott az érdeklődő megszerezni, nem úgy, mint ma, amidőn ugyszólván minden vármegyének van egy, néha több megbízható gyümölcsfaiskolája, illetve kereskedése, ahonnt a legkitünőbb fajtákat készen válogatva megrendelhetjük.

Ha egy fát ültetünk is, azt az egyet is úgy hozassuk megbízható kertészetből, mert akkor megfelelő, kész fát kaphatunk a kívánt fajtában és elnevezésben, mely pár év alatt bemutatja első termését, míg ha azt otthon magunk ojtogatjuk, nem állván megfelelő alany rendelkezésünkre, oltványunk ritkán sikerül és ha sikerül is, 2—3 annyi idő multával mutatja be első termését, mint a készen hozott, már szép koronás fácska. Így ezzel pár évet nyertünk, mely pár évnek termése már is kifizeti a befektetett tőke összegét.

A kiültetendő fákat lássuk el jelzőtáblákkal, hogy tudjuk, mily fajokat ültetünk, mert nincs kellemtlenebb érzésünk, mint mikor dédelgetett fánk meghozza első termését és élvezetet nyújtó gyümölcsünk nevét nem tudjuk. Mivel azonban jelzőtáblánk rendszeren már az első év telén valamiképpen elvesz, ajánlatos a kiültetés bevégezése után elhelyezett fánkunk nevét, a hely pontos megjelölésével, vagy felrajzolásával azonnal jegyzőkönyvünkbe iktatni, sőt ennél még tanácsosabb, különösen ha több fát vagy nagyobb területet ültetünk be, arról pontos méretű térképet készítenünk. Az ideiglenesen készített jelzőtáblákat mindenkor kötözözsíneggel erősítsük a fa oldalára és sohasem dróttal, mert a rajtfelejtett drótkötés bevág a fába, mi a fának nagy kárát, sőt sokszor pusztulását is okozza.

Ne ültessünk soha olyan gyümölcsfát, melynek nevét nem tudjuk, legfeljebb abban az esetben, ha név nélküli fánk gyümölcsének oly kiváló jeles tulajdonságai vannak, hogy azt minden áron birni óhajtjuk. Ebben az esetben törekedjünk az ilyen fajtának nevét

mindenképen felkutatni és azt hozzáértőkkel meghatározatni. Ebben a tekintetben szívesen áll rendelkezésünkre — minden kötelezettség nélkül — a m. kir. állami kertészeti tanintézet Budapesten, vagy hasonló intézmények a külföldön is. Ezen intézményeket gyakran keresik fel küldeményeikkel a jó vidékiek, hogy ismeretlen gyümölcsök nevét ezuton megtudhassák. Ezen óhajuk azonban nem minden esetben nyerhet kielégítést, mivel a folyton ezzel foglalkozó szakférfiak sem képesek minden gyümölcs nevét meghatározni, lévén a gyümölcsnemeknek és fajoknak több ezer fajtája és változata, melyeknek nagyrésze nincs még elnevezve, így ezek törzskönyvezve sincsenek.

Az a gyümölcsész, aki a kertészeti árjegyzékekben általánosan felvett gyümölcsöket és azok neveit legnagyobb részben ismeri, elmondhatjuk, hogy az a gyümölcsismeret nehezen elérhető magas fokára szerencsésen elérkezett.

Gyakran előfordul az az eset is, hogy egy és ugyanazon fán termett gyümölcsök színre, alakra s általános tulajdonságra annyira elütnek egymástól, hogy azokat külső szemléssel testvérekül elismerni nem lehet. Az ilyen kétséges esetben a gyümölcs ízéhez, illetve annak zamatához appellálunk, mely a gyümölcsök testvéri mivoltának kétségen kívül való megállapításához könnyűszerrel elvezet bennünket.

Sokan vannak, akik fáultetéskor a törzsre függesztett jelzőtáblácskával mit sem törődnek, mely azután arról hamarosan elvész, mikor azután a fa első termését bemutatja, akkor kapkodnak, sopánkodnak a gyümölcs neve után s leggyakrabban hallván valamit előzőleg harangozni, ráfogják az almára, hogy az „ranett“, kalvil, pepin, vagy bóralma. Ezzel a fa neve, mint hiszik, meg van állapítva. Pedig ha tudnák, mily tévedésben vannak, mivel ezek a nevek nem almafajták nevei, hanem gyűjtő nevek, a csoportnak a nevei, ahová tulajdonképpen az egyes fajták tartoznak éppenugy, mintha azt mondjuk a mezőgazdaság terményeire, hogy gabona.

Ezekbe a csoportokba a ranettek, pepinek, kalvilok, kormos külsejű, úgynevezett „bőr“-almák cso-

portjába számtalan fajta tartozik, melyeket ilyként nevezünk: Baumann renett, Ananász renett, Kanadai renett, vagy Londoni pepin, Farker pepin, Nemes pepin, vagy Téli fehér kalvil, Őszi piros kalvil, Aderslebeni kalvil, vagy Francia kormos renett, Damazoni bőr renett, Tiroli csucsos bőr renett s még számtalan más elnevezésű almafajta.

Ha már kiválogatott nemes fajtákat ültetünk, nem érdemtelen tudnunk azt is, hogy miként történik a gyümölcsfák nemesítése, fajok és fajták nemesítése és új fajták előállítása, illetve ilyenek keletkezése.

A gyümölcsfák nemesítése, gyümölcsstermésének nagyobbra fejlesztése, többszörösen, lehetőleg mindig jobb és jobb talajba történő átültetéssel, ezeknek fenntartása és tovább szaporítása pedig oltás, illetve szemzés által történik.

Az oltás vagy szemzés nem egyéb, mint egy nemesebb gyümölcsfa galyacskájának, vagy a levélszár hónaljában ülő szemnek rendesen vad alanyba, vagy erre a célra kitenyészített, sőt nem ritkán nemes alanyba, vagy önnönmaga fájába történő átvitele, illetve átültetése.

Az oltással és szemzéssel elértük azt, hogy a nemes és finom fajokat mindenkorra fenntarthatjuk és bármely mennyiségben elterjeszthetjük.

A folytonos és következetes átültetésekkel és átoltásokkal csupán a gyümölcs nagyobbra fejlesztésének és a meglévő fajok fenntartásának és elterjesztésének céljait szolgáljuk, ezáltal azonban új fajok nem keletkeznek.

Új és tökéletesbitett fajok és fajták csak magvetés által jönnek létre.

A magról való új fajok és fajták előállítása véghetetlen nagy türelmet, sok időt, kitartást és nem kevesebb szerencsét igényel.

Sokan voltak, akik ezen az uton elindulva a nemes gyümölcsök kultuszát nagy áldozatokkal és előszeregettel gyakorolták, kik az összes emberiség háliját érdemelték ki maguknak.

Ilyen soha el nem muló nevű férfiak között legjelesebb a híres belga Van Mons, a löveni egyetem

egykori kitünő vegytan tanára, a gyümölcskertészeti atyja, az ő rendszerének köszönhetjük gyümölcsfajtáink sokféleségét.

Mihelyt Van Mons az évelő virágokra és rózsákra nézve tapasztalatainak alaposságáról meggyőződött, azonnal arra gondolt, hogy eljárását a gyümölcsfákra is kiterjeszti.

A magvetést kizárólag a régebbi s már elég jónak tartott gyümölcsök magvaival kezdette meg.

Az első magvetésnek eredménye lett egy első nemzedék, melynek egyénei külsőleg, belsőleg igen előnyösen különböztek anyjuktól. Az így nyert gyümölcsök magvait azonnal, minden félbenhagyás nélkül még ugyanazon évben ismét elvetette, gondoskodván arról, hogy az ismételten elvetett magvak mindig más és jobb talajba kerüljenek.

Ezzel az eljárással igen sokszor, de nem minden esetben, egy teljesen újfajta gyümölcs keletkezett, mely gyümölcs anyjától nagyságra, színre, zamatra, jelentékenyen különbözött.

Sokszor, sőt legtöbbször azonban az történik, hogy több évi fáradozás örökre kárbavész, mert a sok fáradság árán nyert új növény a legcsekélyebb elváltozás nélkül minden tekintetben a kiinduló anyagyümölcs, vagy ennek vad ősének, a fajnak a tulajdonságát mutatja.

Igen sokszor megtörténik az is, hogy egy remek megjelenésű újfajta az anyának vagy ősének valamelyik nem kívánatos tulajdonságát is hozza magával. Ilyen tulajdonság pl. a körténél a magház körüli kősejt, mikor azt mondjuk a körtére, hogy kövecses, vagy egy másiknál, hogy fojtós, azaz timsós.

Ezek a tulajdonságok az ős anyának, az erdei vadkörtének jellegzetes tulajdonságai.

Új gyümölcsfajok és fajták előállításának első sorban belgák voltak és ma is ők a nagymesterei, azután jönnek a németek, franciák s nagyon előre jutottak az amerikaiak is.

Nálunk Magyarországon, sajnos, néhány lelkes érdeklődőn kívül a pomológia még gyermekcipőben jár!

Egy újfajta gyümölcs létrehozásának, illetve létrejöttének elmélete az, hogy egy teljesen kinyílt virág bibéjére egy más hasonnemű gyümölcs virágának himpora akár méhecskéék, vagy más rovarok, akár mesterséges uton beporzás által elhintetvén, az megtermékenyül.

Az így megtermékenyült virágból fejlődő gyümölcs érett magvából egy új gyümölcsfajta keletkezhetik. Ez az új gyümölcs lehet olyan, mint a szülők, lehet finomabb, de viszont az ősvadgyümölcs felé visszafejlődött is, aszerint, amint finomabb vagy kevésbé finom fajok találkoztak, illetve aszerint, mily erős volt a pollen és a magház petesejtféneke átörökítő tulajdonsága.

Azért is a magról tenyésztő gyümölcsészek gondoskodnak arról, hogy a kiszemelt finom fajtájú gyümölcsfa virágának himporával poroztassék be.

Az így gondosan előkészített beporzás sok esetben finomabb fajtájú gyümölcs keletkezését segíti elő.

Ez az újfajta létrehozás a gyakorlati kivitelben úgy történik, hogy a kiszemelt galyacskán levő félig nyílt virágból az éretlen porzó szálakat, mielőtt még azok megérnek, a maghozásra kényszeríteni kívánt virágból feltétlenül ki kell vágni, mely után azt túllzacskóba zárják, úgy hogy a virág teljes kinyílásában ne akadályoztassék, ugyanakkor a beporzásra kiszemelt más fajtájú nemes gyümölcs bimbóját is ilyen zacskóba rejtik. Amikor aztán mindkét bekötött virág teljesen kinyílt, a két zacskót eltávolítják s a porzószákkal bíró virágot levágják, mellyel a másik csak bibét tartó virágot ráhíntés, illetve rázás által beporozzák, melynek megtörténte után a beporzott virágot vagy virágcsomót ismét gyorsan bekölik, nehogy valamely rovar időközben hozzáférközhessék.

Az ekként beporzott és fejlődésnek induló gyümölcsöt a teljes kifejlődöttségig zacskóban ápolják, hogy baj ne érje. Az ilyen gondosan előkészített s teljesen megérett gyümölcs magvából nyerik az új fajták előállítására szánt magvakat.

Az itt előadott Van Mons-eljárás előtti időben világrajött finom fajtájú gyümölcsök keletkezé-

sét tisztán a véletlennek köszönhetjük, melyek szintén így keletkeztek olyformán, hogy a vad gyümölcsök-nél nemesebben fejlődött gyümölcsök fáját az emberek kertjeikben összegyűjtve, egyik fa a másíkról rovarok, vagy szél által, vagy közel ültetve, egymás fölé hajolva, beporozódtak s az ezután kifejlődött gyümölcsöknek magvai ugyanezen kert földjében, leggyakrabban a kerítésül szolgáló gyeprübe, vagy a közeli erdőbe, vagy erdő szélébe kerülve, madarak, munkások vagy gyermekek által elhurcolva, kikelték.

Az így felnövekedett fák azután meglepetésszerű újfajta gyümölcsökkel kedveskedtek.

A gyümölcskertészeti könyvek sok ilyen gyeprüben, erdőben, erdőszélen talált finomabb gyümölcsökről emlékeznek meg, mely gyümölcsöket rendszeren a felfedezőök, vagy a birtoktulajdonosok nevééről neveztek el.

A mai időkben is folyton keletkeznek ilyként új fajok, melyek a gyümölcshészeti nomenklaturában felvéve nincsenek, így mint ismeretlen nevű fajták szerepelnek, melyeket természetesen determinálni nem lehet.

Csaknem minden falunak vagy vidéknek van egy-két ilyen helyi gyümölcse, melyet azután tulajdonosaik sokszor érdemén felül dédelgetnek.

Ilyen gyümölcs pl. Zirc vidékén a „Tokló“-nak nevezett alma, mely Zircen és közel vidékén meglehetősen el van terjedve, melynek jó formáján és tava-szig való eltarthatóságán kívül egyéb érdeme nincs.

Másként szólhatunk azonban egy szintén a véletlennek köszönhető gyümölcscről, mely gyümölcs a világhíres besztercei muskotály szilva. Ennek a kiváló gyümölcsnek szülőföldjévé édes hazánkat tette meg a gyümölcshészét kegyes istennője, „Pomona“.

Hogy hol, mikor, hogyan keletkezett e ritka nemes gyümölcs, arról semmiféle írás, feljegyzés vagy szájhagyomány nem emlékezik meg, csak az bizonyos, hogy a szülőhazája a mi édes Magyarorszá-gunk, ahonnét mai napig az egész föld kerekiségét hite és fája bejárta.

Ezen páratlanul finom magyar gyümölcsnek kész fája minden nehézség nélkül könnyen beszerezhető,

mivel minden gyümölcsfakereskedő sok ezerszámra szaporítja eladás céljára.

Ez a természet örökbecsű munkáját hirdető illatos „Besztercei Muskotály“ szilva magról keletkezett olyformán, hogy a virágzó szilvafának egy virágját valamely különösen finom illatu virág himporával megrakodott méhecske szállta meg, így a szilvafa virágjának bibéje beporzódván, az ebből származó gyümölcs magva került véletlen folytán a földre és nőtt virágzó és gyümölcsöző fává, melyről azután oltás által terjedt el széles e világon.

Ezzel a természet a maga mindenkori nagy-szerűségében ismét csodát művelt, mivel a virágok csupán és kizárólag a saját fajtáju egyedek beporzását fogadják el, nem engedve meg, hogy szer-telen változatok keletkezzenek.

Ezért megy valóságos csodaszámba az illatos besztercei Muskotály szilvának világrajövele.

Ha előkelő idegenek látogatják meg ős fé-llel Magyarországot, hogy kulturánk fejlettségét tanulmányozzák, úgy ne csak a Bazilikát, Mátyás-tem-plo mot, királyi-várpalotát, Országházat és Halász-bás-tyát, hanem a balatoni fogas, magyar buzából készi-teit rétes, somlói és tokaji borok mellett mutassuk be a kiváló és szép magyar almát a Batult, a barac-kok egyik legkiválóbbját: a „Magyar kajszit“ és a világhíres illatos „besztercei Muskotály“ szilvát is, melyet a jó Isten két kezével, jókedvében adott a kettős kereszt birodalma számára.

A kiválóan finom gyümölcsök nem mindegyi-két kell vagy szükséges oltás, illetve szemzés által szaporítani, vannak, melyeknek magvát ha elültetjük, ezen magból éppen olyan nemes gyümölcs keletkezik, mint amelyikből a mag származott.

Ilyen gyümölcsök: a dió, a nemes gesztenye, az amerikai eredetű őszibarackfajták nagyrésze, a szilva- és a ringlófajták egynémelyike.

Ezekon kívül vannak olyanok, melyeket egysze-rűen dugványozás által szaporítunk. Ilyenek: a ribizke, mogyoró, birs, szeder és a málna.

A magról való szaporítás azonban kipróbált

kezeket igényel, mivel a gyümölcsfamagvak egyszerű elvetés mellett, csak igen kis percentben kelnek ki, különösen a szilvafafélék magvai, ezeket tehát különféle pácolási eljárással kell csirázásra serkenteni, míg más magvak, mint a gazdasági magvak is, egyszerű földbevetéssel, minden különös eljárás nélkül, ugyazólván mind kikelnek.

Hogy a mag kikeljen, ahhoz a földben nedveségre, levegőre, melegre, míg a továbbfejlődéshez ezeken kívül tápláló anyagokra és világosságra is szüksége van. Ha ebből valamelyik szükségszerű tényező hiányzik, úgy a mag nem, vagy alig-alig kel ki, mely esetben az életre kívánczó palánta bágadt, színtelen, erőtlen növekedést mutat, csak éldégél, szenved, vegetál, míg végre szomorúságában fonyadozva elhal.

Ha a földben a táperő hiányzik, vagy azt a növényzet már fölélte, azt közönségesen trágyázással pótolják. Az ekként elnevezett táperő lehet állati és növényi hulladék, rendszeren összeérelve mint istállótrágya, vagy külön egyis mint elkorhadt falevél, más egyéb is, mint compost, hamu, fűrészpor, vér, vagy csontliszt, azonkívül ásványi alkatrész, vagy mesterséges uton előállított készítmények: mint a Thomas-salak, szuperfoszfát, égetett mész, gipsz, káli vagy chilisalétrom, mely utóbbi a világító gázgyártásnál marad vissza mint melléktermény, éppen úgy, mint a vaselin a petroleumtisztításnál.

Minden növénynek más és más összetételű tápanyagra van szüksége, melyet a maga szükséglete szerint választ ki a földből és a saját gyarapítására használ fel.

Ha ugyanazon földben ugyanazon növényt több éven keresztül plántálunk, vagy vetünk, akkor az első évben elvetett mag s kikelt termény felhasználva a maga részére szükségelt elegendő mennyiségű tápanyagot, gyönyörűen növekszik, míg az utána következő évben jövő ugyanazon növény táperőhiány miatt fejlődésben visszamarad, gyenge, kevés értékű és hozamképességű lesz.

Azért is ugyanazon földbe minden évben más és más növényt ültessünk addig, míg az elhasznált tápanyag ismét kellőképpen pótolva lesz. Ez a szabály áll a gyümölcsfákra is.

Ha egy gyümölcsfánk kiszárad, ezen okból nem tanácsos helyére azonnal ugyanazon fajú fát ültetni.

Ha azonban a sorba ültetett fák sorrendje és távolsága ezt mégis megkívánja, a földet ne csak nagy területen forgassuk meg, hanem azt más pihent földdel okvetlenül cseréljük ki, vagy javítsuk fel.

Sok éven át abban a biztos hitben éltem, hogy a minden évben jól megmunkált és táperővel bőven ellátott föld minden növénynek és hozamképességének javára szolgál. Nem! Mert vannak növények, melyek frissen trágyázott televényföldben csak szárra és hajtásra növekednek, hozamképességük vagy csekély, vagy teljesen várat magára. Ilyenek a babfélék s más egyéb növény is, de ilyenek a gyümölcsfák is.

Azért is gyümölcsfát frissen trágyázott televény földbe ültetni, vagy évenként dúsán trágyázni nem ajánlatos, mivel a fa ebben az esetben dús lombozatu ágakat nevel, de termés az ilyen kövér fán egyáltalában nem mutatkozik.

Válasszuk ki tehát mindenkor a talajnak megfelelő gyümölcsfát, hogy ott az magát jól érezze. Ha pedig egy kiszemelt helyen bizonyos faültetéséhez ragaszkodunk és a föld ott nem volna ennek a gyümölcsfajtának megfelelő, készítsük el részére oda szállított földdel a kedvező talajt, vagy keverjük meg földünket, hogy gyümölcsfánk ne legyen kénytelen a neki nem tetsző földben sinylődni és szemünk láttára pusztulásnak indulni.

Minden egyes gyümölcsnem, faj és sok fajta is más és más talajban érzi jól magát s ennek megfelelőleg ajándékoz is meg bennünket termésével.

Azért is gyümölcsfajok szerint készítsük el a talajt, vagy ültessünk olyan fát, mely a rendelkezésünkre álló talajt kedveli. Így:

Az *almafá*: mérsékelt vagy hűvösebb éghajlat alatt, páratelt vidéken mélyebb homokos-agyag, vagy kissé nyirkos, vagy fekete agyagos talajt kedvel.

A körtefa: melegebb vidéken, melegebb laza, mély nyirkos földben, vagy közép kötött, nem nagyon meszes talajban érzi jól magát.

Szilvának kissé meszes, nedves kötött talaj válik előnyére.

Cseresznye: szárazabb, *meggy* nyirkosabb kövecses, meszes, vulkanikus eredetű, melegebb éghajlat alatt érzi jól magát.

Kajszi, valamint az *őszibarack*, ha saját alányára van oltva, meleg, szélvédett helyen, laza humuszos talajban prosperál legszebben, míg ha szilvára vannak oltva, úgy a hűvös, nyirkos, kissé meszes talajnak örül legjobban.

Mandulának: meleg, száraz kövecses talaj a legmegfelelőbb. Kipusztult szőlők helyére igen alkalmas az ültetése. Ideültetéseért minden évben hálásan fog fizetni.

Dió: utófagymentes helyen, bármely égalj alatt, agyagos, mély talajban gyümölcse nagyra növekszik és gazdagon terem.

Nemes gesztenye: meleg, védett helyet és jó vulkanikus eredetű talajt kíván, meszes, kavicsos földben nem él meg.

Ezeket tudva következik, hogy gyümölcsös kertünket hogyan rendezzük be és mik a teendőink.

Mivel minden gyümölcsnem, mint láttuk, más és más földet s ugyanannyiféle éghajlatot kíván, minden gyümölcsfának ezeknek megfelelőleg külön területet nem jelölhetünk ki, ennél fogva, ha létesítendő gyümölcsösünk részére talajt kell kiválasztanunk, illetve vásárolnunk, olyan talajt válasszunk, mely sem nem igen kövér, sem tulságosan sovány, sem túl köves, meszes, homokos, nedves, hanem ezeknek szerencsés keveréke, fekvésre nézve pedig közepes, azaz se igen lapos, se igen lejtős ne legyen s hacsak lehet délnyugat felé nézzen, amikor is a mindent éltető nap egész napon át érinti jótékony sugaraival.

Ha a helyet sikerült ilyenképpen kiválasztanunk, akkor az egész területet mintegy 80—100 centiméter mélyen forgassuk meg.

Igaz, hogy ez sokszor kissé költséges munka, de egyszer és mindenkorra nyújtjuk a fának és tegyük meg, mert a gyümölcsfa hálás, visszafizeti mindazt, amit reá költöttünk, bőséges termésével.

Ha rigolirozás közben látjuk, hogy talajunk igen kötött, keverjük meg földünket könnyű leveles földdel vagy homokkal. Ha pedig talajunk netán igen sovány, úgy javítsuk fel azt jó kevert érett trágyával.

A feltört gyepes hantokat verjük szét s a gyökertörzseket és gyökereket gondosan távolítsuk el kertünkől, hogy abból lehetőleg egy parányi rész se maradjon vissza, mert az ültetendő gyümölcsfa gyökerekre káros hatással lenne.

A rigolirozást, azaz földmegforgatást mindig ősssel végezzük úgy, hogy egész télen át a nedveség, hólé, fagy, szél, napsugár talajunkat átjárhassa. Ha földünket gyümölcsösünk alá így készítjük elő, úgy ezen eljárás felér egy jól sikerült trágyázással, amellelt gyümölcsösünknek ezzel tettük a legjobb szolgálatot.

Hacsak néhány fát ültetünk is, azokkal is éppen így járjunk el.

Az ősssel megforgatott földben a fák gyökereit csak tavasszal ássuk ki. Mielőtt azonban ehhez a munkához hozzáfognánk, a fák helyeit pontosan jelöljük ki a kimért távolságra, a gyümölcsfák terebélyességének megfelelőleg szép egyenes sorrendet tartva a kijelölésben karók leverésével, melyek körül ássuk ki a gödröket úgy, hogy a karók a gödrök középpontján álljanak. Ezek mellé ültessük azután a gondosan előkészített gyökérzetű gyümölcsfákat.

Törpe és alacsonytrzsű fák mellé karót alkalmazni felesleges. Annál szükségesebb a karó a magas fák mellé, különösen utak mellett, továbbá ahol nagy szelek és igavonó állatok szabadon járnak, hogy ezek szarvaikkal és dörgölőzéseikkel kedves fáinkban kárt ne tehessenek. Ilyen helyen legalkalmasabb a fák körül 3 karót alkalmazni. A karók tetejét háromszög alakban léccel összekapcsoljuk s a fát mind a három karóhoz erős köteléssel, így nyers fűzfavessző felhasználásával hozzáerősítjük. Szalmából font kötél erre a célra nem alkalmas.

Ha gyümölcsfáink mellé egy karót alkalmazunk, figyeljünk arra, hogy a karó csak a korona elágazásáig érjen, mert ha az ágak közé felnyúlik, úgy széljárás alkalmával a faágak héját, sőt magát a fát is annyira bedörzsöli, hogy a keletkezett sebhelyeket csak nagy és gondos fáradság árán leszünk képesek begyógyítani.

A karót az ültetendő fa helyén mindig az ültetés előtt verjük le s ahhoz állítsuk kiültetendő fánkat a gyökér pontos elhelyezésével s nem megfordítva, mert a már elültetett fa mellé verendő karó a gyökereket sokszor érzékenyen megsérti.

A kijelölésre levert karók körül a gödröt ássuk ki és a lemélyítés alkalmával karónkat mindig verjük utána, nehogy a helyéből kimozduljon.

A készített gödröt, ha a föld forgatva volt, csak akkorára ássuk és mélyítsük, hogy a kiültetendő fa gyökérzete könnyen beleférjen. Ha azonban az ültetésre kiszemelt terület rigolirozva nem volt, úgy az elkészítendő gödröt minél nagyobbra ássuk ki, mintegy 2 méter átmérővel, 80 cm. mélyen oly formán, hogy a kidobott jó földet jobbra, a kevésbé jó, alsó, napsugarat még soha nem látott ösföldet balra dobjuk ki. Azután az ültetésnél a jó föld jöjjön alul a gyökérzethez, míg a kevésbé jó föld a betemetett gödör felszinére.

Célszerű a gödör betöltésére használt földet, ha az tulságosan agyagos lenne, homokkal, míg ha az sovány, compostfölddel, vagy érett, de nem szalmás trágyával megkeverni.

Legajánlatosabb a gödröket ősszel kiásni, hogy egész télen át levegőzhessenek. Azután az ültetést tavasszal végezzük.

Ha gödörásás alkalmával a földben követ, téglát, csontot, üveget vagy még el nem rohadt szervesanyagot találunk, mint szalmát vagy perjegyökeret, úgy azokat a gödör közeléből távolítsuk el. Azokból semmi a gödörbe, főként a gyökérzet mellé ne kerüljön.

Ha a gödör kész és fácskákat ültetni akarjuk, mindenekelőtt vizsgáljuk át gondosan azok gyökereit

s ha azokon netán gombát, vagy penészfoltokat találunk, haladéktalanul távolítsuk el azokat a gyökök felületéről.

Kiültetendő fácskáink gyökere a faiskola földjéből történt kiemelés alkalmával csaknem mindig többé kevésbé a szerszámtól megsérül. A megsérült helynél a gyökérzetet éles késsel vágjuk vissza. Hangsúlyozom, hogy éles késsel és sohasem kertészollóval, mert az olló bármilyen éles legyen is, mégis a metszési felületet összeroncsolja.

A gyökök metszését, illetve visszametszését mindig úgy eszközöljük, hogy a metszési lap lefelé, a gödrfenék felé feküdjék, mivel a metszési lap körzetének szélén sarjadzanak a növekvő új gyökök, hogy azok így lefelé s ne oldalra, vagy fölfelé törekedjenek. Ezzel a gyökérfejlődésnek természetes irányba történő elhelyezkedését segítjük elő és a gyökérzet gyorsabb fejlődésnek is indul.

A hajszálgyökereket a gyökérzet rendbehozásánál ne vágjuk vissza, vagy csak kevéssé, a szükséghez képest.

A visszavágásnak arányban kell állania a korona nagyságával. Azért is nagy koronánál nem szabad visszavágni a gyökérzetet, különben a koronát nem tudják ellátni kellő táplálékkal.

A gyökérzet megmetszésénél éppen ellenkező elvet kell a korona megmetszésével szemben követni, mert míg a gyökérzetet kimélni kell, addig a koronát minden átültetés után erősen meg kell ritkítani, illetve erősen visszavágni.

Amely faültető és fát gondozó kertész fél a kés használatától, az nem áll a gyakorlati kertészet tudományának megkívánt magaslátán.

A kés a gyümölcskertészet művészetének titka, úgy, mint a konyhakertészeté az öntözés. Az öntözőkanna titkaiba époly nehéz behatolni, mint a kés használatának művészetébe.

Ha a gyökök elrendezésével elkészültünk, lássunk az ültetés mesterségéhez!

Mélyen ásott és felforgatott gödrünket töltsük fel oly magasan, hogy arra a kiültetendő fa gyökér-

zetét ráállithassuk. A gödörbe szórt földet tiporjuk le jó erősen, hogy a beleültetett fa le ne süllyedjen, mert a leszálított földet pótolni kell ismételt feltöltéssel, s így a fa a szükségesnél mélyebbre kerül a földbe, megfullad és csendesen elpusztul.

A jól elkészített, feltöltött s megtiport gödörbe állítsuk be ültetendő fánkat olyképpen, hogy annak törzse a földbe vert karó északi oldalára kerüljön. Erre azért kell figyelni, mert így a kis fa a karó védelme alatt árnyékra talál, nincs kitéve a kánikulai hőség okozta napszurásnak. Ezért is jó tehát fenyőfalécből készített karó alkalmazása, mivel ez a kis fának védelmet nyújt, másrészt pedig a hozzá erősített kis fa mindenkor egyenes irányban növekedik.

Ne sajnáljuk tehát az ilyen karóknak mindenkori beszerzését. Ez a karó minden impregnálás nélkül is eltart a fa mellett addig, míg a fa már nem szorul gyámolításra. A karót kátránnyal vagy Carbolinummal impregnálni nem ajánlatos, mivel a gyökér ily maró illatu, erős, sőt égető szer közelében lenni nem szeret.

A kiültetendő fának a gödörbe történő elhelyezésénél még arra vigyázzunk, hogy a fa oly mélyen legyen a földben, mint a növekedésekor a faiskola földjében volt, nehogy mélyebbre kerülve megfulladjon.

Mielőtt a fákat elültetjük, célszerű és hasznos, ha azok gyökereit agyag, parányi mész, friss marhatrágya és állott vízből készült habarcsban 24 óráig megáztatjuk. Ezáltal a gyökerek erőre kapnak (kivált ha a szállítás alatt kissé megfonnyadtak) és gyors növekedésüket jelentékenyen előmozdítjuk. Ha az így megáztatott gyökerű fánkat elültetjük, morzsoljunk annak minden legkisebb részére jól elporhanyított finom földet, minek megtörténte után a szabályszerű ültetést befejezhetjük.

Érett trágyával vagy erdei húmusszal a gödört megtölteni nem szabad. Igaz ugyan, hogy egy-két évig igen szépek lesznek ebben a fák, de ha

gyökérzetük ebből a földből kiér és a rosszabb, soványabb talajba jut, azt annyira megérzi, hogy hossz-szasz sinylődés után a fa könnyen elpusztul.

A kiültetésnél a földet a gyökerekre mindig kézzel morzsoljuk rá. Így az apró földrészecskék a gyökerek közeit pontosan betöltik, a gyökerek közei nem maradnak üresen, azok nem penészednek s nem is rothadnak meg.

A gyökerek feltöltése után elültetett fákat kissé rázogassuk meg, hogy a gyökerek között a föld még jobban elkeveredjék. Ha fácskáinkat ekként gondosan földdel betakartuk, tiporjuk azt meg körös-körül mérsékelt erővel, gondosan úgy, hogy a gyökér ártalmára ne legyen, s a rétegekben történő földbetakarást és megtiprást folytassuk mindaddig, míg gödrünk a föld színe magasságáig megtelik. Azután készítsünk egy tányér formájú sekély gödröt frissen ültetett fánk körül, s ebbe a tányérba öntsünk a szükséghez képest egy, sőt két, három kanna vizet részletenkint kör-alakban úgy, hogy viz arányosan mindenüvé kerüljön s a földet a gyökerekig beiszapolja. A víznek sem hidegnek, sem melegnek nem szabad lennie. Legjobb, ha erre a célra folyóvizet, vagy az ilyen víz hőmérsékének megfelelő állott vizet használunk.

Az ősszel ültetett fák frissen hantolt földjére hintsünk szalmástrágyát, szalmatöredék vagy száraz levelet. Ez a betakarás a gyökereket az elfagyás veszedelmétől óvja meg.

Ha a fácskánk elültetésével készen vagyunk, erősítsük annak törzsét a védelmül melléje helyezett karóhoz. Az odakötéshez drótot, vagy vékony éles spárgát sohase használjunk, csak olyan alkalmas köteléket, mely a fa törzsét nem metszi be. Ha a fa törzse görbe, úgy azt annyi helyen feszítsük és kössük karójához, ahány helyen arra szükség van, hogy az odakötésekkel a fatörzs kiegyenesedjék. Azért is praktikus, ha a védelemül szolgáló karót az említett módon a mindig szép, egyenes és meg nem görbülő lécből készítjük.

A köteléket minden tavasszal szabadítsuk fel, s fácskáinkat kissé odább ismét kössük karójához.

Igy egyrészt a kötelék a fába nem vág be, ami a fa gyarapodását, illetve vastagodását jelentékenyen előmozdítja, mivel a nedvkeringés a szoros kötés által nincs megakadályozva, másrészt az előző év őszén a kötelék alatt téli menedéket talált feregálcákat könnyűszerrel elpusztíthatjuk.

Ha több fát ültetünk, mindenek előtt azok helyét jelöljük ki fácskáink mellé szánt karóval, különös figyelmet fordítva arra, hogy a karók egyenes vonalban a gyümölcsfajokat megillető távolságra legyenek a földbe elhelyezve.

Az ültetésnél a szükséges távolságot mindenkor okvetlenül tartsuk be, mert az egymáshoz közel ültetett fák ágai hamar összeérnek, egymás ágai közé hatolva nem kapnak sem levegőt, sem világosságot, sem napsugarat. A fák ágai elcsenevésznek s a termés fejletlen, satnya, kicsi és szintelen marad s a betegségekkel szemben mind a fa, mind annak ágai ellenállhatatlanoknak bizonyulnak. A közel ültetett fák gyökerei épügy, mint azok ágai, hamar összeérnek, egymásba fonódnak s a kevés rendelkezésükre álló tápanyagot egymás elől felszívják s a fák szomoruan tengődnek. Azért az ültetésnél a szükséges távolságot okvetlenül tartsuk be.

Ezen távolság a *diófáknál* 16—20 méter, cse-resznye-, kajszi- és almafáknál 8—12 méter, körtefáknál 6—8 méter, szilva-, meggy-, valamint a törpe alma- és körtefáknál 6—7 méter, mandulánál 5—6 méter, őszibarackfáknál 4—5 méter, ribizli- és egresbokroknál 120—140 cm., málnánál 100—140 cm., szamócánál 40 cm.

Ha az itt felsorolt távolságoknál nagyobb helyet szántunk fáinknak gyümölcsösünkben, akkor a köztük levő helyet köztes vetemények, kapásnövények céljaira szépen felhasználhatjuk. Lóhert, lucernát azonban köztesekül vetni nem ajánlatos, mivel ezek igen kiszívják a föld tápláló erejét, másrészt ezek a talajt igen megtömitik s a föld porhanyítással nem szellőződik. Így a fák elsatnyulnak s terméketlenekké válnak.

Köztes vetemények alkalmazásánál a fák közvetlen közelébe semmit se ültessünk. Kisebb koronájú

fiatalfáknál a fák alját mintegy 2 méter átmérőjű körben, nagyobbaknál a lombzat nagyságának megfelelőleg hagyjuk szabadon. De ezt a területet tartsuk tisztán a gyomtól, kapáljuk fel s a száraz nyári hónapokban bőségesen locsoljuk meg.

Ha gyümölcsfáink fokozottabb táplálása, így azok trágyázása szükségessé válik, ássunk 40—50 centiméter széles, ásónyi mély gödröt a fa kerületének megfelelő nagyságban, a korona külső kerülete alatt, köralakban s abba hintsük el a táplálásra szükséges érett trágyát, műtrágyát vagy hamut, illetve az öntözésre szánt jól felhígított trágyalevet. A trágyát soha se a fa törzséhez, hanem az itt elmondottak szerint a gyökerek végei fölé kiásott gödörbe juttassuk. Azután a gödröt ismét takarjuk be. Ha ezt a műveletet (talán mint legjobb is), késő ősszel végezzük, úgy a már elkészített s betemetett gödröt jól tiporjuk be, hogy a téli fagy a fák gyökérzetében kárt ne tehessen.

Ha tavasszal szépen virágzó fáink jól kötöttek és azokon tetemes termésmennyiség mutatkozik, nagy hasznára van a fának és a gyümölcsfejlődésnek, ha a fát július és augusztus hónapokban kétszeresen felhígított trágyalével megöntözzük. Ezen felhígított trágyalevet más időkben nem célszerű alkalmazni, mivel a fák ezt a bő táplálékot csak akkor veszik fel, ha fokozottab életműködésben vannak, mert ilyenkor van arra legnagyobb szükségük és ez biztosítja a nagy termés mellett a következő év hozamát is. Trágyalé hiányában erre a célra műtrágyát is sikerrel alkalmazhatunk. Ezen táplálási eljárást a fentebb említett módon hajtsuk végre.

Itt említem meg, hogy elhullott állatot sohasem szabad a fa törzséhez közel elásnunk, hanem a törzstől, sőt a gyökérezettől távolabb, hogy mire a szerves rothadási folyamat befejeződést nyert, pár év alatt, akkor érjen oda a gyökér növekedésével. Ezzel a fát megóvtuk a pusztulástól, illetve a mézgásodástól.

Ha gyümölcsösünkben a köztes vetemények megengedik, úgy igen nagy hasznára válik gyümölcsösünknek, ha oda baromfiainkat, ludak kivételével

beengedjük, mert ez a torkos népség az összes kárttevő rovarokat, álcákat, férgeket összeszedeti. Viszont azonban arra is ügyeljünk, hogy tyukjaink a fák ágaira fel ne repüljenek, mert ott a jövő évi termés rügyeit lecsipdesik, érésnek induló gyümölcsseink mindegyikét kikezdi. Azért is naponkint kísérjük figyelemmel viselkedésüket.

Hogy mikor, mely időben ültessünk gyümölcsfát, arra kimondott szabály nincs. Mindenkor ültetettünk fát, ha a föld nem sáros és nem fagyos, s ha az ültetendő fa pihen, azaz nincs nedvkeringésben.

Legalkalmasabb idő az ültetésre az őszi, midőn a lombhullás bekövetkezett, valamint a tavasz, amikor még a fák nem rügyeznek.

Melegebb éghajlati viszonyok mellett, valamint homokos és kövecses talajoknál az őszi ültetés, míg a hidegebb égalj mellett, és kötött agyagos, nyirkos talajoknál a tavaszi ültetés az előnyösebb.

Az őszi ültetésnek az az előnye, hogy a visszanyesett gyökerek már a tél alatt jól elhelyezkednek s tavasszal vígan erednek meg és indulnak növekedésnek. Másrészt a gyökerekhez jutott föld a téli nedvesség által mindentüvé eljut, a gyökér semmi része sem marad üresen, így a fa gyökerei sem penészedésnek, sem tavaszi kiszáradásnak nincsenek kitéve. Viszont az őszi ültetett fa földje laza, a tél kemény hidege a gyökerek épségét veszélyezteti. Ezért kell az őszi ültetett fák fellazított talaját egy kis szalmástrágyával, törekkkel, vagy hullott falevéllal betakarítani. Sok takarót azonban ne alkalmazunk, mert akkor az egerek jó tanyát találnak a porhanyó földben, folyosót vájnak és fánk gyökere, dacára a betakarásnak, igen könnyen elfagy.

Nagyobb hőésések alkalmával ajánlatos a fák között összegyűlt havat a fák koronája alá összehordani. Tavaszi hóolvadás alkalmával az elolvadt hó lassu szivárgással a gyökerek aljág lehuzódik, miáltal a gyökerek nyári szárazság alkalmával a kánikulai hőség okozta szenvedéseket könnyebben bírák ki, így azok nem fonnyadnak és nem is pusztulnak el.

A tavaszi ültetés előnye pedig az, hogy frissen ültetett fánk gyökere nincs kitéve az elfagyás veszedelemének, s hogy az ősszel elkészített gödröket s kidobott földet a téli fagy, hólé, eső, napsugár jól felporhanyította, ami mindenkor fölért egy bőséges trágyázás hasznothajtó értékével.

Ha tavasszal többféle gyümölcsfát ültetünk, ügyeljünk arra, hogy elsősorban a legkorábban fakadó, bogyós gyümölcsűeket, azután a csonthejas s legutoljára az almás termésű gyümölcsfákat ültessük el.

Ha nagy szél fuj, gyümölcsfát ne ültessünk. Legalkalmasabb erre a szélcsendes, borult idő.

A gyümölcsfaültetőknek egy jórésze abban az aggodalomban él, hogy távolabbról hozatott fájuk elültetés alkalmával más éghajlati viszonyok közé s más természetű földbe kerülve, azok az átültetést megsínylik. Hogy mindig más éghajlati viszonyok légköréből és más természetű talajból kapjuk hozatott fáinkat, az egészen bizonyos. Hisz ha csak a szomszédból hozunk át egy fát a mi kertünkbe, az is más talajba kerül, mivel a szomszéd kertnek, sőt ugyanazon kertnek is más és más a talaja aszerint, amint az több napot, világosságot, nedvességet, fűrészpport, levelest, konyha és egyéb hulladékot kapott.

Aggodalmaskodásunk helyett készítsük el kiültetendő fáink helyét a legjobb tudásunk szerint, nem kimélve egy kis költséget, fáradozást, s lássuk el a fát, illetve annak gyökérzetét az előbb elmondottak szerint jól, úgy egész bizonyosak lehetünk abban, hogy ültetett gyümölcsfánk jól fogja magát érezni új otthonában, feltéve, ha olyan fajtájú fát hozatunk, amely arra a vidékre és talajba alkalmas.

Hogy az ültetendő fajták kiválasztásánál helyesen járjunk el, s hogy a helyi viszonyok és az ott jól tenyésző fajok felől tájékozódva legyünk, járjuk be a szomszédos kerteket, figyelmesen vizsgáljuk meg, mely fajok prosperálnak, vegyük figyelembe a szomszédok, s általában a szakavatott emberek jó tanácsait s ezek szerint legyünk az ültetendő fajtákra tekintettel.

Ha gyümölcsfáinkat minden legjobb tudásunk szerint elültettük, legfőbb gondunkat a talaj rendbentartására, a törzs gondozására, a korona helyes nevelésére és ápolására fordítsuk. Különös gondunk legyen még ezen három irányban történő munkálkodásunk alatt észrevett károk, kártevő rovarok, gombabetegségek, bajok elhárítására, illetve ezek ellen való védekezésre és ezek gyógyítására.

Aki gyümölcsfáit igazán szereti, az mindennap meglátogatja őket, tekintetével átszalad rajtuk, hogy nincs-e baj, veszedelem körülöttük. A gyümölcsfa olyan, mint a gyermek, akinek minden percét kell, hogy gondos szülője tekintete kísérje. Az ilyen gondos tekintet meglátszik a gyümölcsfa minden ágán, a levélzet minden erezetén, mert kétségen kívül érvényesül a közmondás igazsága, hogy a mű dicséret mesterét.

Gyakran felmerül a kérdés, hogy gyümölcsös-kertünkbe minő fákat ültessünk? Alacsony, azaz törpe, közép, vagy magastörzsű fát-e? Erre a kérdésre a választ maga a fa adja meg, ha annak tulajdonságait részleteiben ismerjük. U. i. a magas- és középtörzsű almát és körtét mindig vad alanyba oltják, míg az alacsonytörzsű fákat egy erre a célra kitenyészített gyengébben növény alanyba. Így: az almánál a törpefát szentivány almára, míg a körténél a törpe fát vad birsre oltják. Magastörzsű fa az, melynek koronája 160—200 centiméter magasságnál kezdődik, míg a közép-magastörzsű fa 120 centimétertől 160-ig terjed. Lehet a nemes galyat ezen magasságokban is oltani, de gyümölcsfaiskolákban mindig földszint oltják be az alacsony csemetét, s mikor a nemes hajtás a magasba emelkedik, akkor engedik a koronát 120 centiméter, illetve 160—200 centiméter magasságban elágazni. A két törzsmagasság között lényegben semmi különbség nincs, de gyakorlatban annál nagyobb a különbség, amennyiben a magastörzsű fa koronáját éppen a magasságánál fogva nehéz kezelni, a koronát rendben tartani, a hernyófészkeket eltávolítani, a fát megpermetezni és a gyümölcsseit leszedni. A középtörzsű fáknál mindezen szükséges munkákat jobban,

könnyebben, kényelmesebben lehet elvégezni, s ami a fő, a középtörzsű fa nincs annyira kitéve a szélviharok okozta károknak. Mivel pedig a törzse fele olyan magas, ezen a fél uton könnyebben viszi és szivja fel a törzs a szükséges táperőt a gyümölcs növekedéséhez, miáltal a gyümölcs fejlődése szebb, nagyobb, színesebb és tökéletesebb lesz, mint a magastörzsűnek nevelt fákon.

A tökéletesebben fejlődött gyümölcsnek a zamat is tökéletesebb.

Az itt elmondott két alany, azaz a vad és kitenyésztett alanyok között a különbség az, hogy a vad magból származó alanynak magastörzsű vagy félmagastörzsű fája edzettebb, keményebb természetű s gyökerei messze elágazóak, törzsét erőse, vastagra növeli, így a beoltott nemes galyat is edzettebbé fejleszti, miáltal a fa a szélviharoknak és egyéb megpróbáltatásoknak jobban és könnyebben ellentáll, s a fa hosszabb életű is lesz, ellenben az alacsony törzsű törpe fa alánya, melynek koronája már kevéssé a föld fölött kezdődik, finomabb, ugynevezett kitenyésztett alany gyökérzete dúsabb s a törzshöz közelebb, mintegy hajszálszerűen elágazó, a tápanyagot rövid uton bőségesebben veszi fel a gyümölcsfejlesztés részére. A fejlődött gyümölcs is nagyobb, szebben fejlődött és izesebb lesz. Ezen említett kiválóan jó tulajdonságán kívül még felemlítendő, hogy a szél sokkal kevesebb kárt okoz a fában és annak termésében és hogy viszonylag sokkal korábban és jelentékenyen bővebben terem. Viszont azonban rövidebb, mondhatni fele-olyan hosszú életű lesz, mint a vad alanyon nevelt közép-, vagy magastörzsű fák.

Én a magam szerény tapasztalata alapján legszívesebben középtörzsű fát ültetek. De elismerem a törpefák kiváló tulajdonságait is és ezek ültetését is ajánlom mindenkinek. Csak abban az esetben óhajtok kivételt tenni és magastörzsű fának ültetését ajánlani, ha kiszabott, szűk, forgalmas helyre, pl. udvarba óhajtunk gyümölcsfát ültetni, hogy alatta el lehessen járni. Ez esetben különösen ügyel-

jünk arra, hogy az ültetendő fa ne lefelé csüngő ágazatu, hanem lehetőleg magától, nyesés nélkül is piramidalis alakot öltő lombozatu legyen. Erre pedig legalkalmasabb gyümölcsfajtánk pl. a körte vagy a szilva.

Az itt elmondottak figyelembevételével könnyen határozhatunk afelett, hogy alacsony,- közép-vagy magastörzsű fát ültessünk-e ?

*

A jó gyümölcskertészt a kora tavasz beköszönése mindenkor ébren találja.

Amint a föld fagyva eltűnt s az orgonabokrok bimbói s a kikeleti hóvirág megjelenése a tavasz ébredését hirdeti, a jó kertész azonnal munkához lát.

Legelső teendője a fák elültetése, a régi fák lehernyőzése, a törzsnek a mohától, zuzmótól való megtisztítása, a korona rendbehozása, megnyesése és végül a fák megpermetezése.

A gyümölcsfák törzsein, ágain látható moha és zuzmó egy élődi növény, mely a törzsön és ágakon élősködik s a fa nedvkeringéséből táplálkozik. Tehát a fa életerejét fogyasztja, rabolja el, másrészt a moha között és alatta az élődi rovarok igen jó tanyát, és fészkelő helyet találnak. Azért is ezeknek a fák-ról történő gondos eltávolítását a tavasz bekövetkezése s így még rügyfakadás előtt el ne mulasszuk.

Fiatal fáink törzseit és vastagabb ágait tehát jó korán dörzsöljük jól végig egy érdes száraz zsák-szövettel. Ha ez nem elég, úgy egy kemény gyökérkefével, de legjobb, ha erre a célra drótkéfért használunk, mely az ágakról és törzsről a reá rakodott port, — amely melegágya a gombáknak és zuzmóknak — mohacsirákat, s elhalt kéreglemezeket eltávolítja.

Ezzel az eljárással fiatal fáink héja oly szép sima felületű lesz, mintha az egész felület be volna olajjal dörzsölve. Ezen a sima felületen a moha, zuzmó, gomba, egyéb élődi nem talál fészkelő talajra, az ilyen fán azok soha nem mutatkoznak.

Különös gondot fordítsunk a hernyók és azok petéinek, bábjainak és fészkeinek eltávolítására.

Jó, ha a fészkeket, a fákon maradt és összeaszalódott korcs gyümölcsmaradványokat, úgynevezett műmiákat, egy szálon lógó összepödört, megszáradt leveleket még a tél folyamán, de mindenesetre a tavasz beköszöntése előtt összeszedjük és tűzbe vetjük. A fa alá azokat semmi szín alatt ne szórjuk el, mivel ott kikelve ismét csak a fára másznak s így fáradozásunk hiábavaló volt. A leszedéssel siessünk, mert egy-két napi meleg napsugár elég arra, hogy kikeljenek és romboló munkáikat a még alig megmozdult bimbókon megkezdhesék, a bimbófejlődést, s így a gyümölcsöt is a terméskifejlődésben megakadályozzák, sőt azt egészen meg is semmisítsék. Az ágak végére font hernyófészkeken és az egy szálon függő összepödört levélcsomókban fészkelő hernyótörzseken kívül vannak még a gyűrűs tojások is, melyek szép köralakban vannak egymásmellé elhelyezkedve, az ágakhoz hozzátapadva. Ezeket is igyekezzünk szemünkkel az ágakon felkutatni, mivel ezek szembetűnően soha sem mutatkoznak és ezeket is igyekezzünk az ágak megnyesésével a fákról eltávolítani, mert ezek is a fáknak és termésének eminens ellenségei.

Ezek után következik a gyümölcskertészet legszebb, legértékesebb részének, a koronaalakításnak és ágai megnyesésének művészete.

A korona rendbentartása a legszebb, de egyzersmind legnehezebb része a fa helyes nevelésének és ápolásának. A korona évenkénti kitisztításával úgyszólván a legtöbb bajt hártjuk el gyümölcsfáinkról, mivel ezzel a művelettel minden ágat szemügyre vesszünk s így meglátjuk a hernyót, a fészkeket, a paizstetűt, a vértetűt, a beszáradt csapokat és egyéb hibákat és bajokat, melyek eltávolításával, a permetezések kivételével, sokszor összes kötelességeinknek is eleget tettünk.

Gyümölcskertünk ékessége a szép koronájú fa. Itt is a közmondás szavaival élhetünk, hogy a műdicséri a mestert.

Ha én belépek egy udvarba, ott már az első fán meglátom, hogy érdemes-e kilépni a kertbe. Sajnos, legelőbbször a kertre már nem vagyok kíváncsi.

A fát már zsenge korától, az ültetés percétől kezdve kés alatt kell tartanunk, hogy szép formájú koronát nyerhessünk. Az első elmulasztott évet sohasem, vagy a legritkább esetben lehet csak valahogyan helyrehozni és mulasztásait pótolni.

Ha fiatal korában kezdjük a fák rendbentartását, úgy munkánk a jövőre nézve szerfölött meg van könnyítve. A szép korona nevelése, illetve ennek művészete: a jó éles kés.

Jó kézfűrészt és éles kés nélkül ne nyuljunk az Istenadta kedves gyümölcsfához. A kisebb ágakat mindig késsel és sohasem ollóval vágjuk le, mivel az olló roncsol. Kertiollót csak abban az esetben használjunk, ha a levágandó ág vastagabb. Ebben az esetben a levágás helyétől távolabb vágjuk le ollónkkal az ágat, annyival távolabb, amennyire körülbelül az olló roncsolása hat. Azután jó késünkkel apránként vágjuk utána a ráhagyott részt.

A vastagabb ágak levágásához fűrészt használunk s az így támadt metszési felületet itt is éles késsel igazítsuk simára. Itt azonban óvatosan járjunk el, nehogy a félig befűrészelt ágat a súly lehuzza és beszakítsa.

Legjobb, ha a levágást több részletben teljesítjük, kezdve az ág hegye felől közeledve mindig a meghatározott metszési helyhez. Jó, ha a vágás kívánt helyén először alulról vágjuk be kissé a lefűrészelendő ágat. A levágás folytán keletkezett sebhegyeket kenjük be azonnal oltóviaszsal. Oltóviasz kereskedésekben kapható, de otthon magunk is készíthetünk a következő előírás szerint:

Colophonium, azaz hegedügyanta,

sárgaviasz és

vastag terpentin, mindenikből: 2 deka,

finom juhfaggyu: 1 deka,

vaselin, vagy e helyett disznózsir 4 deka.

Összeolvasztva és kihülésig keverve adja a legjobb, kissé lágy állományú oltóviaszt. (Jónak bizonyult saját előírás!)

Ha a fák koronáját rendezzük, fő figyelmünket a ritkításra és a szabályszerű koronaalakításra fordítsuk.

Ha a gyümölcsfa koronája sűrű, abban az esetben nem járja sem a levegő, sem a világosság, sem a napsugár. Ilykép termésre vagy szépen fejlődött, színes gyümölcsre nem számíthatunk.

Ugyanakkor vágjuk vissza az előtte való évben fejlődött ágak végeit is, de mindenkor úgy, hogy a metszést a kifelé álló szem mellett végezzük, hogy a legutolsónak hagyott szem fejlődésben kifelé növekedjék. A metszést mindig rézsutosan, közvetlenül a szem fölött eszközöljük úgy, hogy csap ne maradjon vissza, mert ha az visszaszárad, vagy visszafagy, veszélyezteti az utolsónak hagyott szem kihajtását. Azután az utána következő szem fog növekedésnek indulni, amely rendszeren befelé s így keresztbe veszi irányát a koronán keresztül. Így keletkeznek azok a kócos, összevisszaságban egymásba fonódó ágak, koronák, amelyek láttára a jó izléshez szokott ember azt mondja, hogy ennek a fának nincs gazdája. A fák tisztogatását és nyesését legjobb kora tavasszal végezni, amikor az ágak még nincsenek lében és mikor már kemény fagyoktól nincs mit tartanunk. Február vége felé, március elején minden aggodalom nélkül elvégezhetjük ezt a munkát.

Hogy munkánkat ne csak jól, de szépen is végezzük, a koronáról minden száraz galyat, csapot, egymásba keresztül-kasul, befelé növő, rendetlenül álló csenevész ágat le kell vagdosnunk, a sebhelyeket pedig, ha azok nagyobbak, a kéznél tartott oltóviasszal bekenni.

Ősszel ültetett gyümölcsfák koronáját tavasszal vágjuk vissza, nehogy a metszésnél utolsónak hagyott kifelé álló szem elfagyjon.

Vannak fák, amelyek a nyesést kevésbé tűrik. Ezek: a dió, a nemes gesztenye, a cseresznye, a meggy, a kajszinbarack és a szilva. Ezek nyesésénél óvatosságnak kell lennünk. Csak a száraz, befelé növő és a korona formáját és levegőzését veszélyeztető ágakat távolítsuk el csupán. Ezeket azonban rendszeresen és alatt tartani nem ajánlatos, mivel a sok metszéstől az ágak beszáradnak, illetve elmérgásodnak, ami legtöbb esetben a fa lassu pusztulását eredményezi.

Messzebb vidékről hozatott gyümölcsfáinkat megérkezésük után azonnal vizsgáljuk meg s ha né-
tán fagyosan érkeztek meg, úgy azokat fagymentes,
hűvös helyen tartsuk néhány napig s ott gondo-
san öntözzük meg. Ha pedig a gyökereken fonnya-
dást veszünk észre, úgy állítsuk be az egész gyökér-
zetet pár napra lehetőleg állott vízbe, hogy azok mi-
hamarább felfrissüljenek s így magukhoz jöjjenek.
Ilyen hozatás alkalmával gyakran megesik, hogy az
ágak rügyei az uton ledörzsölnődnek. Ilyenkor a vissza-
vágásnál vigyázzunk, nehogy ilyen ledörzsölt s üres
rügyhelyet hagyjunk utolsónak, mint kifelé növeke-
désre szánt rügyet a koronaalakítás alkalmával.

Minden gyümölcsfával foglalkozó kertésznek
tudnia kell, hogy minél rövidebbre metsszük vissza
egy fa vesszejét, annál erősebb hajtást nyerünk.
Minél kevesebb a meghagyott egészséges rügy, annál
inkább kihajtanak azok valamennyien, mert a fa élet-
működése annál jobban képes ellátni a fejlődő hajtá-
sokat táperővel.

*Koronaalakításkor ne sajnáljuk a jó éles kést
kedves fáinktól. Ami az ágakból fölösleges, távolít-
suk el kímélet nélkül.* Ezzel vetjük meg alapját a
szép és szabályszerű, tetszetős koronának. *Ha ezt az
eljárást az ültetés első évében elmulasztjuk, sok
esetben pótolhatatlan hibát követünk el.* Gondosan
kezelt gyümölcsfáink koronáját tartsuk 3—4 évig kés
alatt. Különösen ügyeljünk arra, hogy a fának szép
és nem sűrű, lehetőleg piramis- vagy gömbalaku
koronája növekedjék. Az 5—6 éves korona ágait már
nem kell visszakurtítani, csak a helytelen irányba
növő, fölösleges vagy, elszáradt ágakat kell a korona
belsejéből eltávolítani.

A csonthéjas gyümölcsök fáját — az őszi ba-
rackfák kivételével — a 2—3-ik évben már csak a
szükségnek megfelelőleg nyesegezzük meg, mivel ezek
a fajták a folyton való nyesegetést kevésbé tűrik. De
egyébként is ezeknél a nyesésre kevesebb szükség
van, mivel ezek a gyümölcsfajták maguktól is szép
piramis növésűek.

Ha valamely fánk törzse, illetve ágai nem elég erősek, hanem csak vékonyak és hajlékonyak, úgy az ilyen fát az első egy-két évben ne engedjük teremni, hanem a termőrügyeket jó éles késsel távolítsuk el róluk mindaddig, míg a gyümölcsök kifejesztéséhez, illetve azok elhordásához kellőképpen megerősödik.

Hosszabb kertészkedési gyakorlatunk alatt többször találkozunk azzal a jelenséggel, hogy gyümölcsfánk nem akar teremni. Ennek a terméketlenségnek sokféle oka lehet, u. m. a rossz talaj, az igen kövér talaj, a tulságos nedvesség, a nagyon száraz talaj, a rossz nyelés, a hideg, a meleg megszorulása és a vénség.

A *rossz, sovány talajon* utólagosan már vajmi keveset tudunk segíteni. Az öntözés, trágyázás alaposan nem segít bajunkon, mert nem hatol le a gyökerek minden részéhez. A talaj megjavításáról még ültetés előtt kell rigolirozáskor gondoskodnunk. (Késő bánat! mint a példaszó mondja.)

A *tulságos nedvességen* csupán a fák között készítő vízlevezető árok megásásával segíthetünk.

A *nagyon száraz talajon* másként nem lehet segíteni, mint szakszerű öntözés által. Megöntözés után a fák alját, tehát a megöntözött talajt, hintsük be szénapolyvával, vagy szalmatörökkel, hogy a nedvesség elpárolgását ezáltal visszatartsuk. Száraz talajban virágozik is, sőt köt is a fa, de az összeaszott gyümölcs éretlenül hullik le időelött fájáról. Az öntözést akként eszközöljük, mint ahogy arról már korábban megemlékeztem.

Az *igen kövér talaj* az összes bajok között talán még a legkisebb baj, mert a terméketlenségen legkönnyebben tudunk segíteni. A nedves, jó talajban jólét folytán a fa fára és ágakra neveli hajtásait, mert a nedvkeringés igen gyors, ennél fogva nincs elég idő termőrészek képezésére. Ebből következik azután, hogyha azt akarjuk, hogy fánk teremjen, akkor a túlsok tápláló sófelvételt meg kell akadályozni, amit néhány vastag gyökér elvágása, a törzs és vastagabb ágak ciklusonkint való behasogatása és a koronaágak nyesetlenül hagyása által érhetünk el.

Ezek az eljárási módok igen drasztikusaknak, sőt kegyetleneknek látszanak, de mivel a gyakorlatban beváltak, így kénytelenek vagyunk ezeket az eljárásokat ilyenként helybenhagyni s ha szükséges, ekként alkalmazni.

Ezzel az eljárással előidézett sebesülésekkel elejét vesszük a tápláló sók felvételének, miáltal a termőrészek képzésére szolgáló képzőanyagok lerakódása megtörténhet. Másrésről az okozott sebek beheglesztésére sok nedvet fogyaszt el a fa, ami egyuttal a terméketlenséget is meg fogja gyógyítani.

Itt e kérdésnél szükségesnek tartom felemlíteni, hogy vannak olyan fajok, amelyek igen későn fordulnak termőre. Mivel ez náluk fajtatulajdonság, az ilyen fákkal bármit csináljunk is, ezeket nem leszünk képesek termésmegindulásra serkenteni, míg a termés ideje magától el nem következik. Ilyen fák az almafajták között a Masánszki vagy nemes Borsdorfi, a királyi kurtaszáru, Batul, Balogh-renet, Blenheimirennet, Entz-féle rozmarin, Nemes sóvári és az új Berni rózsaaalma és még néhányféle. Ezekből a legelső, azaz a Masánszki 15—20, a királyi kurtaszáru pedig 12—14 év előtt sohasem mutatja be első termését, de ha ezt az időt elérte, mialatt lombos, terebélyes fává növekedett, elkezd teremni, akkor azután 100—150 éves koráig folyton és szakadatlanul igen bőven terem.

A *helytelen összeoltás* is oka lehet a fa terméketlenségének. Ha ugyanis lassu természetű fára gyorsan mozduló fát, vagy gyorsan fakadóra későn zöldelőt, kemény magura puha magut, korán érőre későt, vagy későre korait, egyszóval egymásra természetre nézve nem egyezőt oltunk össze, az oltás megfakad ugyan, talán meg is növekszik, esetleg virágot is hozhat, de hogy teremni nem fog, az egészen bizonyos. Az oltásnál tehát erre legyünk különös figyelemmel, valamint arra is, hogy olyan fiatal fáról ne vegyünk soha oltóvesszőt, amely még nem termett, mert bizonyosak lehetünk abban, hogy nem, vagy igen rosszul termő fával leszünk kénytelenek sok éven át vesződni s így temérdek időt elvesztesgetni. Az

okszerűtlen nyesés, a hideg, valamint a tartós hőség, utófagyok és virágzás alatti sok eső sok esetben igen befolyásolja a különben jól indult s szépen fejlődött fa termőképességét.

A *fák vénsége*, valamint *elerőtlenedése* érthető indoka a terméketlenségnek. Ezeken a bajokon ifjítással igyekszünk segíteni. Ez úgy történik, hogy a vastag ágakon erős visszavágással fiatal ágakat s így új koronát nevelünk. Ha fiatalabb, jó erőben levő szép növésű fánk buján hajt, virágozik is, de gyümölcsöt nem terem, vagy ha terem is, apró, nem kedvünk szerinti gyümölcsöt, az ilyen fára ne mondjuk ki a halálos ítéletet, hanem küldjük javítóintézetbe, azaz oltjuk át.

Ezen átoltással 2—3 év múlva már szép termőfánk lesz, s így legalább 6—8 esztendő t nyerünk időben.

Az oltási idő ezeknél is a rendes, vagyis tavasszal, úgy április közepén.

A szépen megeredt oltások hajtásai mellé okvetlenül kössünk biztosító pálcákat, nehogy a szél, vagy a reászállott madár zsenge növedékünket letörje.

A gyümölcsfák oltása a régmúlt időre vezethető vissza. Hogy melyik eljárás a régibb, az oltás-e, vagy a szemzés, erre néve biztos adataink nincsenek.

A szemzés tulajdonképpen szintén oltás és ez utóbbittól csupán abban különbözik, hogy itt egyetlen szemet, azaz rügyet viszünk, illetve illesztünk a beoltandó galyba, míg az oltásnál egy egész kis galyacskát, rendszeren 2 szemmel.

Az oltógaly megválasztásánál vigyázzunk arra, hogy olyan farészt ne vigyünk át az alanyba, amelyen virágbimbós rügök vannak, mert a virág ugyan kifakad, de a szükséges hajtást nem hozza meg.

A gyakorlatban kétféle szemzést különböztetünk meg: u. m. hajtószemzést és alvószemzést.

A hajtószemzést tavasszal eszközöljük. A hajtószemre beoltott fa még azon évben 10—15 nap múlva hajtásnak indul és a tél beálltaig eléggé meg is erősödik, azaz beérik. Mivel ez a szemzés még ezen év-

ben kihajt, azért nevezik ezt a szemzési eljárást hajtószemzésnek.

A hajtószemre beoltott alanyt az oltás felett egy tenyérnyire visszavágjuk. Ezt a meghagyott részt biztosító csapnak nevezzük, mivel ehhez kell majd a növekedésnek indult hajtást hozzákötni, hogy a szél vagy madár azt le ne törje. Másrészt azért is kell az alanyt visszavágni, mivel így az összes nedvet a nemes szem kapja, s így annál vigabban indul növekedésnek és tél beálltaig be is érik.

A gyümölcskertészetben nem igen ajánlatos, de nem is szokásos hajtószemre gyümölcsfát szemezni. Ezt az eljárást inkább a rózsakertészetben gyakorolják legeredményesebben.

Az alvószemzést már elkezdhetjük júliusban és folytathatjuk mindaddig, míg az intenzív nedvkeringés tart s míg az alany héját könnyen elválaszthatjuk. Az alvószemzésnél az alanyt nem vágjuk vissza, különben a szemzés még azon évben kihajt és így a gyenge hajtás könnyen elfagyhat.

Ennél az eljárásnál a szem ez évben nem hajt ki, csak a következő tavasszal, tehát télen alszik, azért nevezik ezt a nyárutói szemzést alvószemzésnek.

A szemzést száraz, napsütéses napon, reggel vagy estefelé végezzük, borult időben azonban egész napon át, amikor is az összes munkálkodásokat gyorsan teljesítsük, nehogy a leválasztott szem, vagy felnyitott kéregalatti rész kiszáradjon.

Ha szemzésünkkel, vagy oltásunkkal végeztünk, kössük azt be gondosan raffiahánccsal. Azután ne felejtjük el a beoltott galy nemes gyümölcsének nevét feljegyezni, s tábláskáját az alany törzsére elhelyezni.

A szemzés oltóviasszal való bekenése felesleges. A szemző-, valamint az oltógalyat akkor legjobb szedni, amikor éppen szemezni, vagy oltani akarunk. Ha azonban a galyakat nagyobb távolságról szerezzük be, akkor a szemzés előtt legjobb a galyakat egy napig tiszta vízben állani hagynunk, hogy így a teljes nedvkeringést visszanyerje s a szemét könnyen leválaszthassuk.

A szemzőhajtásokat megszedésük után, egy rövid levélnyél visszahagyásával, azonnal le kell vellezni s árnyékos helyen, pincében, az előbb említett módon vízbe állítva, használatig, illetve elküldésig eltartani.

A szemzésnél, valamint az oltásnál is áll az a régi közmondás, hogy „gyakorlat teszi a mestert“. Azért is, aki kezdő ezen a téren, az ne resteljen orgonavesszőn, vagy fűzfahajtáson próbálgatva egy kis gyakorlatot szerezni.

A szemzés mellett a második szaporítási mód az oltás.

Az oltásnak sokféle gyakorlati eljárása van.

Ilyen a „lapozás“ és ennek egy módosított eljárása a „nyereglapozás“, a „párosítás“, a „nyelvi párosítás“, a „héjalóoltás“, „hasitékba oltás“ és „kecskelő oltás“.

A *lapozás* egyik legkönnyebb eljárási mód. Akkor alkalmazzuk, ha az alany pl. ujjnyi vastagsága, míg a nemes vessző lúdtoll erősségű. Ennek a kivitele akként történik, hogy az alanyt a megfelelő magasságban jó éles késsel kissé rézsutosan, de simára levágjuk úgy, hogy a metszési lap a nemesítés helyénél kissé magasabban álljon.

Az oltó nemes vesszőből 2 rügyet hagyunk s az alsó szem átellenes oldalán kezdve a metszést azt mintegy másfél centiméter hosszú metszési lap vágással rézsutosan végezzük.

Az így nyert nemes vessző metszési lapját rápróbáljuk a vad alany metszési felületére és egyiken, vagy másikon addig igazítunk, míg a két metszési felület egymást pontosan fedi. Azután a nemes vesszőt a vad alany metszési felületére jól rászorítjuk és egyiket a másikhoz, felülről lefelé haladva raffiaháncs-csal jó szorosan bekötjük és oltóviasszal bekenjük.

A *nyereglapozásnál* ugyanez az eljárás, csak-hogy a nemes vesszőn egy kis kampószerű nyeret hagyunk, illetve készítünk, mely a simára metszett vad alanyra mintegy ráül, miáltal a galy biztosítva van, hogy kevésbé mozdul el, vagy csuszik lefelé.

A *párosítás* szintén könnyebb és elég sikeres eljárási mód, amelynél arra van szükség, hogy az alany és a nemes oltóvessző lehetőleg egyforma vastagságu legyen, különben a megeredés igen bizonytalan.

A *nyelves párosítást* leginkább szőlőnél alkalmazzzák. Eljárása abban áll, hogy mind az alanynál, mind pedig a nemes vesszőnél a már elkészített metszéslapot a vessző hosszirányában kissé behajlítjuk és így toljuk egymásba az alanyt és a nemes vesszőt. Ez az oltásmód szintén nem nehéz, de nagyobb gyakorlottságot igényel, azért ezt a módszert szintén kissé gyakoroljuk be, mielőtt alkalmazzuk óhajtjuk.

A *héjalóoltás* a legkönnyebb és legsikeresebb oltási mód valamennyi eljárás között és nem is igényel igen nagy gyakorlottságot. Az eljárás úgy történik, hogy az alanyt, amely leginkább ujnyi vastag legyen, a kellő magasságban simára vágjuk, azután megfelelő hosszú függőleges metszést eszközölünk a héjon. Azután a nemes vesszőt készítjük el úgy, mint a lapozásnál, jó hosszú rézsutos metszéslapot csinálva. Azután az alany héját a bevágásnál kissé felemelve, az oltóvesszőt beleillesztjük és betoljuk, végre átkötjük és oltóviasszal bekenjük. Ha vastag az alany, 2 nemes vesszőt is helyezhetünk egy ágba, de mindkettőt meghagyni nem szükséges, így a kevésbé jól fejlődött növedéket távolítsuk el.

A *hasítékbaoltás* volt a régiek kedvelt oltási eljárása. Ez a methodus szintén eredményes, de ilyen oltással nem nyerhetünk tartós fát, mivel lehetetlenség az áthatított alanynak a nagy sebet tökéletesen beferrni.

Hátra van még az említett methodusok között a *kecskeláboltás*. Ez az összes eljárások között a legtöbb gyakorlatot igénylő eljárás, a legnehezebb oltási mód. Ugy történik, hogy a simára levágott és az oltóvesszőnél sokkal vastagabb alany metszési felébe ékalaku bemetszést csinálunk s ebbe illesztjük az ilyen alakra kiélezett oltóvesszőnket, azután átkötjük és oltóviasszal éppen úgy, mint a többinél, gondosan bekenjük.

Van ugyan még más oltási mód is ezeken kívül, de az összesek között csupán azt alkalmazzuk, amelyik módszerrel a legjobb s legökéletesebb eredményt tudjuk elérni. Mégis a legkönnyebb és legtöbb eredménnyel kecsegtet a szemzés, a lapozás és héjjaláoltás, de ezek is csak akkor, ha munkánkat gondos lelkiismeretességgel és élesre fent jó késsel hajtottuk végre.

A gyümölcskertészet és gyümölcsfa kultusza volna legörömteljesebb és leghasznosabb s így a legideálisabb foglalkozásunk, ha kertünknek s magának a gyümölcsfának és gyümölcsnek nem volna oly sok ellensége, baja és betegsége, melyek ellen mindent el kell követnünk, hogy teljes erőnkkel védekezhessünk. A fák ellenségeit, bajait, betegségeit igyekezzünk legyőzni, megelőzni, ha pedig már a baj megvan, azt meggyógyítani.

A gyümölcsfák ellenségei: az állatok, a növények, a talaj és az időjárás.

A bajok: a fagyás, hónyomás, szelek, jégverés, rossz kezelés és mindenekfölött a rossz időjárás, főként a gyakori ködök.

A gyümölcsfák betegségei: a fenésedés, a rákosodás, mézgásodás, aszkór vagy sorvadás, vízkóróság, penész, cserepesedés vagy kéreghányás, szuhozás vagy korhadás, a termékletlenség és a rozsdá.

A gyümölcsfák legnagyobb ellensége maga az ember. Ez a szomorú tapasztalat áll sajnos első sorban a magyar emberre.

Talán sehol a világon annyi közönnyel, annyi rossz indulattal nem találkozunk a gyümölcsstenyésztés terén, mint éppen a magyar embernél. Régi axióma, hogy a közöny nem más, mint a tudnivágyás és tanulni akarás hiánya. Azt hiszem, éppen ezért nem ültet a magyar ember fát, mert nem ismeri s nem akarja ismerni a gyümölcsfatenyésztésnek általános hasznát, azok örömeit és gyönyörűségeit.

Addig, míg az ember kedves fainak örömeivel van elfoglalva, arra az időre elfelejti bánatát, szomorúságát s az ezekkel való foglalkozásban megtalálja nemcsak szórakozását, jó hangulatát, de ha bajban van, jól eső vigasztalását is.

A közöny az oka, hogy a legtöbb ember teljesen tájékozatlan a gyümölcsfatenyésztés gyakorlatában, nem tudja mit, mikor, hogyan ültessen, hogyan fogjon hozzá ahhoz, ami kis területen nagy hasznot, kevés területen sok gyönyörűséget nyújt.

A közöny mellett ott van a tunyaság, az áldozatkészség hiánya. Mindezekből burjánzik ki sokszor a gonosz indulat azoknál, akik a fát semmire nem becsülve, azt megrongálják, tönkreteszik s jelentkező termését eltulajdonítják.

Az ilyen gonoszindulatu emberekre én a törvény legkeményebb szigorát alkalmaznám, mint azt Nagy Frigyes német császár idejében tették a németek, akik részben ennek is köszönhetik, hogy náluk a gyümölcsfakultusz a legmagasabb színvonalon áll ugyszólván az egész kontinensen.

Most, hogy itt tartok, jut eszembe egy szomorú kis történet, mely egy magyar ember sötét lelkivilágát oly elszomorítóan mutatja be.

Mintegy 25 évvel ezelőtt mezőgazdasági statisztikai összeírást rendelt el a miniszter, mely összeírásban a kertek és ezek területén található gyümölcsfák is szerepeltek.

Ezen alkalommal én is összeírást vállaltam. A házak tulajdonosai felkértek a község házában történő szíves megjelenésre.

Az egyik ház tulajdonosát, aki egy jómegjelenésű földműves polgártárs volt, midőn az általános kérdések után megkérdeztem, van-e kertje és ebben van-e és hány gyümölcsfája? Nem válaszolt. Ismételt kérdéseimre ajaka ismét néma maradt.

Midőn hosszabban vártam a feleletre, megszólal a szomszéd ház tulajdonosa: Tegnap még volt több, de ma már nincs egyetlen gyümölcsfája sem. Hogyan értsük ezt, kérdeztem az önkéntes választ adó szomszédtól? Ugy, volt a felelet, hogy Lőrinc szomszédom fennen hangoztatta, hogy az összeírás megadóztatás szempontjából történik, így az összes gyümölcsfáit tövestül együtt kiirtotta.

E szörnyűség hallatára elszomorodtam, hogy az így gondolkodók mily sajnálatos tévedés áldozatai.

Mintegy 2 év elmultával utam Lőrinc gazda háza előtt vezetett el. Eszembe jutottak a letarolt gyümölcsfák. Betértem, hogy a gazdát megkérdezzem, vajjon mennyi adóval sujtották a szomszédokat a két év előtti összeírás következtében.

— Hogy fizettek-e ilyen irányban adót az én szomszédaim, azt nem tudom. De, hogy én nagy hibát követtem el, azt tudom.

— És ezt a helytelen cselekedetét igyekezett-e gazdauram új fák ültetésével helyrehozni?

— Nem uram, nem ültettem én egy szálla fát sem. Ötvenkét éves ember vagyok én már, ugy sem érném meg, hogy azokról egy szem gyümölcsöt is szakítanék. Majd a fiaim! Ültessenek azok, ha arra nekik szükségük lesz.

Vajjon fognak-e a gyermekek felnőtt korukban ilyen példa láttára gyümölcsfákat ültetni s a gyümölcsfák szeretetébe mélyedni? Nem. Nem az elhangzott szó, hanem a példaadás irányítja a gyermek lelkivilágát és nevelését.

Midőn ez az ember kijelentésével és cselekedetével bemutatta az ő szomorú és sötét lelkét, egy pillanatig némán állottam. Azután minden köszönés nélkül csendesesen eltávoztam, mert az ilyen ember nem érdemli meg azt, hogy egy másik ember, aki nemcsak magáért, de mások jóvoltáért is fáradozik, becsületes munkás kezét egy barátságos kézszorításra neki felajánlja.

Bizonyos vagyok benne, hogy az én fiam, legyen bár akárhányszor statisztikai összeírás, nem fog fejszét ragadni, hogy a gyümölcsfáit kipusztítsa, mert már fiatal, zsenge korában beleoltottam fogékony lelkébe a gyümölcsfa kultuszának sok örömet nyújtó szeretetét. Cselekedjünk mindnyájan így, mélyen tisztelt olvasóim!

Az ember után a gyümölcsfa nagy ellensége a *mezei nyúl*, a *kecske*, a *sertés*, sőt még a *ludak* is. Ha ezek gyümölcsfáinkban kárt tehetnek, úgy ennek is maga az ember az oka.

A *nyulak* ellen jó kerítéssel, vagy a fa törzsének magasan történő gondos bekötésével védekezhe-

tünk. A bekötéshez nádat, kukoricaszárát, galagonya- vagy vadrózsa-tüskét használhatunk, gondosan oda-kötve, vagy elhelyezve a gyümölcsfa tövéhez. A védekezést olyan magasan alkalmazzuk, hogy magasabb hóesés alkalmával a be nem takart rész nyulrágás veszedelmének ne legyen kitéve. Ha azonban ilyen nyulrágás valamiképpen mégis bekövetkeznék, úgy a rágásokozta sérüléseket éles késsel simára igazítsuk ki, s a sebhelyeket oltóviasszal gondosan kenjük be. Ez a bekenés sikerrel használható más egyéb sérülések esetén is. A többi állatot pedig tartsuk távol gyümölcsfáinktól, mert házi sertésünk a fiatal fák gyökereinek felturásával, a ludak és kecskék a zsenge fák kérgének, utóbbiak pedig még a lombzat lerágásával is óriási károkat okoznak.

Az egér, a patkány, az ürge és a vizipocok mind igen káros a fák gyökérzetére. Pusztítsuk őket minden erőnkkel, minden tehetségünkkel.

A *cserebogarak* kétféle állapotukban is kártékonyak, ugyis mint bogarak, ugyis mint ezek álcái, a kártékony csimasz, illetve pajor. A cserebogarakat legcélszerűbb korán reggel, mikor még az általuk ellepelt fa harmatos, a fa alá terített ponyvafélére lerázni, mivel akkor még elrepülni nem tudnak. Azután a ponyva négy sarkát összefogva, a cserebogarakat mind egy darabig odaönthetjük baromfiainknak s ők nagy mohósággal fogyasztják el. A cserebogár álcája a csimasz, igen sok kárt tesz a gyökerek és a friss palánták elrágásával. Ezek elpusztítására célszerű gyümölcsösünkben itt-ott salátapalántát ültetni. A csimaszok igen kedvelik. Így a fa gyökeréről odacsalogatjuk őket. Elpusztításukra szénkéneget is használhatunk négyzetméterenként 32 grammot.

A *különféle fényeshátu, ormányos bogarak* nagy ellenségei gyümölcsfáinknak. Ellenük ugyanilyen módon történi hajnali lerázással, vagy schweinfurti zöld 1/10 percentes oldatával, avagy ugyanilyen erősségű Arzólával történi permetezéssel védekezhünk. Ezen szerekkel a permetezést mindenkor teljes szélcsendben hajtsuk végre, mivel mindkét szer igen erős arzén-

tartalmu méreg, s az arcunkba csapódó permetező folyadék mérgező hatással lehet szervezetünkre.

Nagyon gonosz ellenségei a gyümölcsfáknak, de főként magának a gyümölcsnek a különféle *lepkék* az ő számtalan változatukkal, de legfőként az *almamoly* és a különféle *hernyók*.

Ki ne ismerné az almamoly érzékeny kártételeit, a kukacos almát vagy körtét? Egy szürkésbarna kis lepke hernyója okozza. E kis lepke tavasszal, almavirágzás után, azonnal a kötődött gyümölcsökre és levelekre rakja petéit és pedig egy-egy lepke körülbelül 150—200 petét. A kikelt hernyók a kis almába rágják be magukat. A hernyó tovább folytatja káros munkáját és sok almát, körtét tönkretesz, míg teljesen kifejlődik. Ekkor kirágja magát és az általa font vékony fonálon a földre ereszkedik és a fa törzsén levő repedésekbe, elvált kéreglemezek alá húzódik, ahol bebábozódik. Ebből a bábból kel ki a lepke, amely második nemzedéket adó káros petéit rakja le.

Védekezés: A törzs gondos megtisztításával megsemmisítjük a moly buvóhelyeit. Mikor az alma és körte elhullatta utolsó virágszirmait, azonnal rézarzén (schweinfurtti zöld) vagy Arzola $\frac{1}{10}$ 0/0-os oldatával permetezést hajtsunk végre az egész fán, melyet háromszor, 3—4 heti időközben ismételjünk meg.

Itt említem meg a védekezést a szárnyatlan lepkék és hernyók fára mászása ellen. Hibernával, vagy Sótor nevű hernyóenyvvvel bekenet vastag papírt, illetve kőckötelet, vagy szalmából, fagyapotból lazán font kötelet csavarjunk a fa törzsére, ahová a fára mászó hernyók bebábozódás végett elrejtőznek. Ezután a köteléket 8—10 nap elteltével vegyük le és forró vízbe mártás után ismét helyezzük a fa derekára. A forró víz ugyanis megöli a szalmakötél között rejtőző bábót, valamint a hernyót is.

Van több nagyobbfajta hernyó, melyek kizárólag a fa törzsében vájnak maguknak folyosószerű utat, ott élőködnek s végzik állandóan romboló munkájukat. Jelenlétét azzal árulja el az ilyen hernyó, hogy befurakodásának kis nyílása alatt a földön, a fa tövében, barnaszínű fűrészporszerű örölmény található. Ez

a kártékony jóság a folyosóját, melyen mindig tovább és tovább halad, néha a fa héja alatt köralakban készíti, míg máskor és sok esetben a törzs közepén egyenesen halad fölfelé. Ha jelenlétét felfedezzük, siessünk egy hajlítható vékony dróttal többszöri szurkálással utána nyomulni, míg sikerül őt káros munkája közben elpusztítanunk. Néha azonban ezzel sem sikerül célt érünk, amit úgy veszünk észre, hogy visszahuzott drótunk vége nem nedves.

Eredménytelen munkánknak bizonyára az az oka, hogy utját a törzs megfurasában nem egyenes irányban folytatta fölfelé, hanem azt megváltoztatta. Ekkor dróttal utána kutatni nem lehet. Ebben az esetben drótunk végére erősítünk cérnával egy kis vattacsomót, melyet Formalinba mártva, nyomuljunk utána a furt nyíláson addig, ameddig csak lehet, s drótunkat hagyjuk néhány napon át a nyílásban, ahol a Formalin erős gőze a furt utat átjárja anélkül, hogy ez a fának ártalmára volna, a kártékony férget pedig elpusztítja.

Kiválóan hasznos ellenségei a kártékony rovaroknak, lepkéknek és apró élősdieknek a mi kedves éneklő madaraink. Ők valóban megérdemlik a legmesszebbmenő kiméletet, támogatást és a róluk való szeretetteljes megemlékezést.

Mivel a szilfa és a nyárfa a legjobb tanya a kártékony férgek, rovarok és lepkék részére, lehetőleg ne tűrjünk meg egy ilyen fát sem gyümölcsösünk közelében.

A *levéltetvek* ezrével jelennek meg a fiatal, zsenge ágak hegyein és levélzetén és azt tönkreteszik. Azért ezeket is a legnagyobb ellenségek közé sorozhatjuk. Legjobb védőszer a permetezővel történő fecskendezéssel a 40/0-os dohánylug, a 40/0-os Thanaton, a Chinoin-gyár által készített 20/0-os Thanol, valamint a quassiafőzet is, melyből 100 kiló vízre 2 kiló quassiahéj jön. Ezekbe a folyadékokba jó egy kis szappanos vizet, vagy kevés lisztet keverni, mivel így a folyadék jobban tapad.

A levéltetvek mellett helyén való megemlékezni a hangyákról. Ezekről a szorgalmas kis jószágokról

általában azt hiszik, hogy ezek szintén kártevő ellenségei a gyümölcsfáknak. Nem! Ezek éppen olyan hasznosak a gyümölcsfák körül, mint a hétpöttös bőde, a futrinkák, a fürkész darazsak, a fátyolkák s a leg-
ragyogóbb színű rovarunk, a bábrabló ékény. Sajnos, ez utóbbi már kiveszében van a Bakony erdeiben.

Ezeket a hasznos rovarokat ne pusztítsuk, hanem vegyük védelmünkbe és fogadjuk szeretetünkbe. Ha hangyajarást veszünk észre gyümölcsfánk ágain, úgy ezek arra figyelmeztetnek minket, hogy a fa koronáján baj van, élősdiék, levéltetvek lepték el az ágak hegyeit. Éppen ezért jelennek meg a hangyák szorgalmas szaladgálással tömegesen a fák ágain, hogy a zsenge ágak vagy levelek végén élősdködő levéltetvek édes ízű váladékát élvezhessék. Igaz ugyan, hogy a teljesen érett gyümölcsöt is felkeresik, de abban viszonylag nem sok kárt okoznak.

A levéltetvek csoportjához tartozik a *vértetű* is. Az almafának egyik leggonoszabb ellensége, mely a sérülések okozta forradásokat, az ágak levágásának benőtt részeit, valamint a hajtásokat és rügyeket támadja meg és lepi el tömegesen. Nevét onnan kapta, hogy szétdőrsölve vérvörös színű anyaggá mázolódik. Fehér, vattaszerű, gyapjas csomóként ülnek és tapadnak a falevél tövében levő rügyekre, az ágak hajlásaiba s a legkisebb sebhelyeket is megtalálják. Rendkívül szapora. Ha nem vesszük elejét, pár hónap alatt ezerszámra lepi el gyümölcsfáinkat. Ősz táján szárnya nő s ide-oda röpködve főként az almafákon telepszik meg. Petéi a fán, áttelelő egyénei a gyökerekben élősdködnek. A gyökerekről a földet kapával lehuzva, 5%-os dohányluggal bőven megöntözve, vagy 10%-os Enda Chinoinnal megpermetezve pusztíthatjuk el. Ha pedig az ágakon és törzseken található, miután a sebhelyeket gondosan kitisztítottuk, káliszappannal, főzött kátránnyal, vagy az általánosan használt Almolával, illetve Dendrinnel kenjük be. Az ágakat pedig 10%-os Dendrával, 2%-os Thanollal, vagy petróleum-emulzióval permetezzük be. Közönséges, a kereskedelemben kapható kátrányt a vértetűk ellen ne alkalmazzunk addig, amíg a benne levő

káros könnyű olajokat és phenolokat főzéssel el nem távolítottuk.

Hig kátrányt szintén nem jó alkalmazni, mert beivódik a törzs és az ágak kötőszövetéibe.

Legjobban dicsért és haszonnal alkalmazható szer ma az Almola, amely szintén kátránykészítmény. A friss hajtáson, zöld ágakat Almolával ne kenjük be, mert ezekre a zsege hajtásokra erős és elégeti őket. Erre legjobb 3—4%-os dohánylugot, vagy 2%-os Thanolt használni.

Ha gyümölcsfáinkat minden évben gondosan ápoljuk úgy, hogy a törzs és az ágak teljesen sima felületűek legyenek s ha fáinkat télen 10—20%-os Dendrin-oldattal megpermetezzük, úgy a vértetű és más bajok ellen a védekezésünk igen meg van könnyítve.

A *paizstetű* a fák fiatal vesszejét és galyait lepi el s egymás mellé, mintegy paizsszerűen elhelyezkedve szívják a fa életerejét. Legjobban pusztítja az őszibarackot, szilvát, mandulát, körtét, ringlót, akácot és a szőlőt. Legjobb védekezés ellene a meglepett ágak gondos ledörzsölése, azután erős luggal lemosás és bemeszelés, azonkívül 10—15%-os Dendrinrel a téli bepermetezés.

A növényi betegségek közül a *ragya*, azaz *peronoszpora* és a *lisztharmat* is meglátogatja gyümölcsfáinkat, de még sem olyan veszedelmesen, mint a szőlő leveleit. Az első ellen 2%-os kékgálicoldattal, míg az utóbbi ellen kénporral, vagy 2%-os sulfarollal permetezve védekezhetünk.

A *gyökérgyökérpenész* ellen 4—5%-os vasgálicoldattal a legjobb védekezés a gyökerekre. A gyümölcs penészedését okozó *Monélia* ellen Nosprazén 2%-os oldatával permetezzünk.

A *moha és élősdifagyöngy* ellen a törzsek és ágak gondos letisztításával és lekefélésével védekezhetünk.

Ujabb időben veszedelmesen lép fel nálunk a szilvafáknál a *táskásodás*. *Bába szilvának* is nevezik. Gyakran látunk a fán több kevesebb olyan gyümölcsöt, amely hosszabban kissé laposan összeesve

megnyult. Ez a megbetegedés már a virágzás után kezd mutatkozni. Ennek következtében sok gyümölcs lehull, némelyek pedig a fán maradnak, ott összeráncosodnak és felületükön lisztszerű bevonat támad. A betegség okozója egy gomba, amely nemcsak a termést, de a leveleket is megtámadja és pusztítja. Ellene így védekezünk: A beteg gyümölcsöket távolítsuk el, a beteg galyakat messzük le, vagy rügyfakadás előtt 2%-os kaliforniai lével, vagy 2%-os Nosprazén oldattal permetezzünk.

A *gyümölcsfák bajai még*: a fagy, a hónyomás, a szél és viharkárok, a köd és a jégverés. Ellenük vajmi kevésbé védekezhetünk, legföljebb előre gondoskodott, védett helyre történő ültetéssel.

A *különféle betegségek* kiszámíthatatlan kárára vannak gyümölcsfáink jólétének. Ilyen a *fenésedés, rákosodás* vagy *evesedés*. Ez a baj legtöbbször a kertészkedő ügyetlensége folytán teszi tönkre a fát, mert akkor keletkezik, ha a biztosító csapokat nem távolítjuk el, vagy helytelenül későn történnek a nyesések. Tehát ezen dolgainkra különösen figyeljünk. A sebes helyeket viasszal kenjük be, illetve kátránnyal vagy 20%-os carbolineummal ecseteljük át, miután a sebhelyeket éles késsel vagy alkalmas szerszámmal kitisztítottuk.

A *mézgásodás* okai: maga a metszés, a metszési idő helytelen megválasztása, a nem okszerű trágyázás és elhullott állatoknak a fa tövében történő elásása. A mézgásodást úgy gyógyítjuk meg, hogy a helyét éles késsel gondosan kivágjuk s a metszési felületet citromsavas vízzel, vagy 20%-os Dendrin-oldattal jól kimossuk és megszáradás után a helyét oltóviasszal bekenjük.

A *sorvadás, aszkór* vagy *sárgaság*. Ennek oka a nagyon sovány vagy nagyon nedves talaj, vagy ha a gyökereket penész vagy férgek támadták meg, vagy ha a gyökerek terméketlen, illetve vizes talajrétegben nőttek. Orvossága: a talajjavítás, de legjobb a fát más megfelelő talajba átültetni.

A *rözsdá* az egész fán apró vörös foltok alakjában mutatkozik. Ha csak a gyökereken van jelen,

ügy okos trágyázás segít a bajon. De ha az egész fát ellepte, úgy ebben az esetben nincs segítség, ezt a nagybeteg fát el kell távolítanunk gyümölcsösünkből.

Az itt elmondott és felsorolt veszedelmek, kártevő rovarok és növényi betegségek ellen a permetezést a következőképpen hajthatjuk végre a legeredményesebben.

Mindenekelőtt a fák koronáiról ősszel, lombhullás után távolítsuk el a rajtuk található és még fennmaradt levélsomókat, az egy szálon függő levélsodrásokat, melyekben lepkepeték s áttelelő apró hernyók találhatóak, és az összeaszalódott, fejletlen gyümölcsmaradványokat, melyeket *múmiáknak* nevezünk.

Mindezeket összegyűjtve ássuk el gondosan vagy égessük el. Azután ahol a fa törzsén kéreglemezek vagy elszáradt, elparásodott kéreghéjak mutatkoznak, azokat távolítsuk el valami tompa kaparó eszközzel s az így összegyűjtött részeket szintén vessük tűzbe.

Ennek befejezte után permetezzük meg a csupasz ágakat enyhe, fagymentes időben mész-kénlé, azaz kaliforniai lé 2%-os, vagy Dendrinnek 15%-os oldattal. Ezen szerek kipusztítják a gombát, a levéltetveket, a zuzmót, mohát. A paizs- és vértetűt kevésbé.

A letisztogatott törzset és vastagabb ágakat permetezzük meg bőségesen, csurgásig 15%-os Dendrin-, vagy 15%-os Chinoin-oldattal. Ezek megölik a kártevő rovarok álcáit, petéit, a telelő gombát és zuzmót, melyek a lehántott kérgek alatt jó menedéket találtak.

Mindkét eljárást 4—6 hét múlva ugyanigy ismételjük meg. Ha ez megtörtént, úgy ezzel a két permetezéssel és a kérégeknek száradás után sűrű mésztejjel történő bemeszelése után (a mésztejbe egy kis Dendrint is keverjünk), az év utolsó napjáig eleget tettünk kötelezettségünknek. Ezt a kétszeri permetezési eljárást minden gyümölcsfánál, valamint az egres- és ribizlibokroknál is egyuttal hajtsuk végre.

A ránk következő év január hónapjának második felében, illetve február hónapban, ha fagyok már nincsenek, ismét permetezzük be a korona csupasz ágait ugyanezzel a folyadékkal és eljárással.

Rügyfakadás előtt közvetlenül almamoly és Fusidadium ellen 1%-os rézgálicoldattal permetezzünk, melynek 100 literjében 80 gramm arzénsavas rezet, cuprum aceto arsenicosumot, azaz Schweinfurti zöldet, vagy ugyanannyi Uránia-zöldet oldottunk. Ezeket az utóbbi szereket sikerrel helyettesíti a Chinoingyár által erre a célra készített Arzola nevű por. Ezen por annyiban jobb az említett Uránia-zöldnél, amennyiben nem ülepszik le a permetező folyadék fenekére. Ennek az oldatnak a hiányában 1 1/2 %-os Nosprasen-oldattal is sikerrel permetezhetünk. Vannak, akik ezt helyezik első helyre.

Ha ezt a két rügyfakadás előtti permetezést elvégeztük, várunk kell a fák elvirágzásáig.

Elvirágzás után azonban, mikor a kis gyümölcsök már kötődtek, ugyanezt a permetezést ismét hajtjuk végre. Azután két-három hét múlva ismét. Végre egy hónap elteltével újból ismételjük meg. Ha ezt a 7 permetezést az itt előadottak szerint gondosan vége-hajtjuk, úgy gyümölcsstermésünknek legalább 90 %-át megmentettük, azonkívül leszedett gyümölcsünk között alig fogunk foltos vagy férges példányokat találni.

Ha a fák hajtáshegyein levéltetvek mutatkoznak, úgy azok ellen quassia-forgács főzetével, dohányluggal, 2 1/2 %-os Thanatonnal vagy 2 %-os mészkén-lé (kaliforniai lé) oldattal permetezzünk.

Lisztharmat, peronospora ellen úgy a gyümölcsfáknál, mint a ribizli- és egresbokroknál, valamint a paradicsom, cukorborsó és ugorka leveleinél 1 %-os Solbar-oldattal, illetve 2 %-os kaliforniai lével permetezzünk. A ribizli- és egresbokrokat lombhullás után, illetve rügyfakadás előtt kétszer alkalmazva 1 %-os Solbar-oldattal, míg rügyfakadás és elvirágzás után rovarok, gombák ellen Nosprasen 1 1/2 %-os oldatával permetezzük meg.

Ha vértetűt veszünk észre gyümölcsfánk sima ágain, úgy azok ellen télen 15—20 %-os Dendrin-oldattal permetezzünk, míg nyáron 2 %-os Thanollal, 4 %-os dohányluggal, vagy gyenge petróleum-emulzióval védekezünk. 100 kiló elkészített Dendrin-oldatba 2 kiló oltott meszet keverjük.

Ha az ágak hajlásaiban, a fák ágainak, törzsének repedéseiben, vagy a támadt sebhelyek mélyén vértetű jelentkezett, úgy ellene a vértetű leírásánál említett módon bekenés által védekezzünk.

A cseresznye- és szilvafákat Monilia ellen 4 %/o-os bordói oldattal, míg a táskasodás ellen 2 %/o-os méz-kénlével, illetve 2 %/o-os Nosrasen-oldatnak télen tör-tendő permetezésével gyógyítsuk.

Az itt felsorolt védekezési szerek : a méz-kén-lé, azaz kaliforniai lé, Thanol, Sulfarol, Arzola, Hiberna-enyv, Enda és Almola, az upesti Chinoin-gyár-ból, esetleg drogériákból szerezhető be. A Nosrasen pedig a Növényvédelmi és forgalmi irodában : Bpest, V., földmivelésügyi minisztériumban kapható. Dendrin, réz- vagy kékgalic, kálszappan, urániazöld s vasgalic bármely drogériában beszerezhető. Az arzénsavas réz csupán gyógyszerárban, hatósági engedély mellett kapható, mivel ez igen erős méregtar-talmu szer.

Mész-kén-lé oldatot otthon magunk is könnyű-szerrel készíthetünk, ha a gyógyszerárból, vagy dro-géria-üzletből kénmájat (Hepar sulfuris) szerezzük be s azt az előírt erősségnek megfelelőleg tiszta hideg vízben egyszerű rázással feloldjuk.

A permetező folyadékok elkészítésénél ez legyen a jelszó : Inkább többször permetezzünk gyenge oldat-tal, mint egyszerre erős vagy igen erős oldattal. In-kább előbb, a baj megjelenése előtt, mint már annak megjelenése után védekezzünk.

*

Nagyon sokszor találkoztam azzal az eléggé nem kárhoztatható jelenséggel, hogy sokan, bár a fák ültetésére, azok nevelésére, ápolására elég gondot fordítanak, ezzel szemben a fák gazdagon jelentkező termésével keveset törődnek, mert a termésleszedést avatatlan kezekre bizzák, kik a leszedéssel felülete-sen bánva, a kézzel szedett gyümölcsöt is minden figyelem nélkül ejtve-dobva teszik ládikába, kosarakba s ha azok megteltek, más nagyobb edényekbe átön-tik s az elraktározó helyiségben a földre egyszerűen

kiborítják. Az ilyen felületes eljárással végbevitt termésbetakarítás amely helytelen, époly káros is, mivel a legcsekélyebb mértékben megütődött gyümölcs nem tetszős, nem áll el s az ilyen a kereskedelemben, vagy a szépen terített asztalnál harmadosztályunak s így értéktelennek minősítik.

A gyümölcs leszedésének idejét pontosan dátum szerint meghatározni nem lehet, mivel a leszedés a gyümölcs érési és fejlettségi fokától is függ, ami ugyanannál a fajtánál is vidékenként nagyon különböző lehet.

Általában elterjedt az a nem eléggé kárhöz-tatható rossz szokás, hogy a diófa termését póznával verik le fájáról, mondván: minél jobban verik, annál jobban terem. Ez a szokás amilyen kegyetlen, époly káros is, mivel az ilyen fa minden verés után kevesebb gyümölcsöt terem, mert egyrészt leverjük és megsértjük a jövő évi terméshezó rügyeket, másrészt az ilyen verésü sebektől a fa betegeskedik, hamarabb fagy és ágai elpusztulnak.

A diót tehát, amidőn zöld burka kinyilni s így a dió hullani kezd, fájáról úgy rázzuk le. Ha a fák ágai magasan vannak, úgy a leszedéshez póznát használjunk, de azzal a fát s annak ágait ne verjük, hanem a pózna végével — arra kis kampót alkalmazva — mozgassuk meg az ágakat, vagy magát a diót, hogy így az a földre hulljon. Ilyen körütekintéssel bánjunk el a mi kedves magyar fánknak, a diófának termésleszedésével, valamint a többi fa gyümölcsseinek leszedésével is s csak ha azok a magasság miatt kézzel elérhetetlenek, használjunk erre a célra alkalmasan kibélelt, vagy vászonzacskóval ellátott szedőt. A szedőbe egyszerre több gyümölcsöt ne bocsássunk, mert így gyümölcsseink ütődöttek lesznek.

Asztalra szánt szilvát mindig kézzel kell leszednünk úgy, hogy annak szára és gyönyörű hamva lehetőleg érintetlenül a gyümölcsön maradjon. Szára nélküli ütődött cseresznyét, meggyet, épügy mint legfinomabb gyümölcsünket, a pompás ószibarackot, ütődve asztalra adni nem izléses.

A tapasztalat azt bizonyítja, hogy a körték a gyümölcsszüret alkalmával előbb szedendők le, mint az almák és ezek is érési idejük sorrendjében.

A kormos felületű gyümölcsök, főként az almáknál, mint a bőralmák, utóljára, sőt lehetőleg későn szedendők le.

Igen sokan arravaló hivatkozással, hogy a körte és alma nagyon hullik, de meg hogy az ingyen vevők gyümölcsöseiket gyakori látogatásaikkal tisztelik meg, gyümölcsüket már szeptember közepén, sőt még jóval előbb is leszedik s gyors hozzálatással betakarítják.

Ez a korai leszedés nemcsak helytelen, hanem káros is, mivel a téli érési gyümölcsök a zamatot és szineződést is csak ezután fejlesztik ki és fejezik be teljességgel. Az időelőtt leszedett gyümölcs rendszeren hamarabb romlik, mint a fejlődött állapotban leszüretelt s a ráncosodás is nagyobb mértékben következik be az ily gyümölcsöknél, ize pedig üres, fanyar, illat és zamat nélküli, minek hiányában az ilyen gyümölcs legkevesébbé sem élvezhető.

Több éven át kísérletet tettem abban az irányban, hogy néhány jól kifejlődött almát — csutkáját cérnával megjelölve — kerületében szeptember 15-én pontosan megmértem s a méretet feljegyeztem. Két hét elmúltával, a leszedés előtt, ezt a lemérési eljárást október elsején újra pontosan megismételtem, amikor is minden darabnál azt tapasztaltam, hogy a megmért gyümölcsök a két hét leforgása alatt kerületben jelentékenyen kibővültek, azaz meghiztak. Ugyanakkor az összes gyümölcsök sötétebb szineződése is befejeződést nyert, amelyről pedig akként győződtem meg, hogy szeptember 15-én a még nem teljesen színes példányokból egynéhányat finom, vékony, fekete gumiszalaggal vettem körül s a gumiszalagot a naptól nem ért oldalon tüvel összetűztem. A fentemlített két hét elteltével a gumiszalagot eltávolítottam, melynek helyén, miután ott a napsugár nem érte a gyümölcsöt, miként egy szépen sikerült farsangi fánkon, egy körcsik mutatkozott, mely most már biztosan mutatta, hogy a be nem takart rész a meghosz-

szabbitott két hét alatt mennyivel sötétebb színeződést nyert. Azért is, ha az október eleje előtti leszedésre valamely különös elfogadható ok nem ösztönöz, a téli gyümölcsöt október eleje előtt sohase szüreteljük le, amit mindenkinek a legőszintebben ajánlhatok is.

Minden néven nevezendő gyümölcsünket, legyen az őszi, vagy téli, hacsak tehetjük, mindig borus, nedvességmentes — a déli órák körüli — időben szedjük le, mivel az átmelegedett, vagy nedvesen szedett s így elraktározott gyümölcs mindenkor gyors romlásnak van kitéve.

Hogy gyümölcsleszedéskor mindenkor szép és nagyrafejlődött példányokat szedhessünk kosarunkba, ezt elősegíthetjük azáltal is, hogy a fejlődés stádiumában levő gyümölcsöknél a kicsire maradt, rosszul fejlődött s rovarok által megszurtt beteges példányokat még a színeződés kezdete előtt haladéktalanul távolítsuk el fáinkról, hogy a visszamaradt ép példányok annál szebben, annál nagyobbra fejlődhessenek.

Nem kell attól tartanunk, hogy ezáltal fánk termését megkevesbitettük, csak a számbeli mennyiség csökkent csupán, amit a sulyban való növekedés jelentékenyen pótolni fog. Ezt az eljárást leginkább a kistermetű gyümölcsöknél, mint pl. az Ananászrenetnél gyakoroljuk.

A leszedett gyümölcsök elhelyezése és eltartása sokféleképpen történik, legtöbbször aszerint, hogy milyen hely áll valakinek rendelkezésre. Igyekeztem magam részéről minden szokásos eljárási módot sok éven át megpróbálni, de mindennél legtökéletesebben bevált a következő eljárás.

A gondosan leszedett és csendesen kosarakba helyezett almát, vagy körtét vigyük a lehülési, illetve harmat elpárolgási időre egy-két napra fűtetlen szobahőmérsékű helyiségbe. Ezen idő elteltével szállítsuk le csendesen összes gyümölcsünket — miután a gondos elválogatást befejeztük — az eltartásra szánt pincébe s rakjuk el a már erre a célra elkészített, simára gyalult fenyődeszkaállványokra úgy, hogy a gyümölcsök egymással ne érintkezzenek. Ha időnk és

helyünk engedi, későig eltartani szándékolt gyümölcsünket nagy vigyázattal csomagoljuk be egyenkint, finom, puha, nyomdafestéknélküli papírba, ha lehet minden darabot két papírba s így helyezzük el őket a már említett deszkaállványunkra.

Ennek az eltartási eljárásnak az a rendkívüli előnye van, hogy a papírral gondosan körülvelt gyümölcs a levegővel közvetlenül nem érintkezhet, így semmiféle idegen illatot nem vesz fel s felületét a levegőjárás nem érinti. Így az elpárolgás jelentékenyen csökken s a ráncosodás is mérsékeltebb módon következik be. És még az a legfontosabb, hogy sem maga nem romlik meg oly könnyen, sem rothadásával szomszéd társait nem fertőzi meg.

Ha azután valamikor pünkösöd táján az így eltartott gyümölcsöt a papírburkolattól megszabadítjuk, látni fogjuk, milyen szép és friss állapotban sikerült eltartani kedves gyümölcsünket s örvendezni fogunk, hogy fáradozásunk nem volt hiábavaló. Ha a becsomagolás munkájával és egyéb elrendezkedésünkkel elkészültünk, pincehelyiségünket sötétítsük be. A sötétség és az állandó hőmérsék a gyümölcs eltartásának, szép lassu érésének és a zamat kifejlődésének nagy előnyére szolgál. A sötétben, egyforma hőmérsék mellett eltartott gyümölcs kevéssé rothad és kis mértékben ráncosodik meg. Ez a ráncosodás mindenkor a levegőség és porhanyóság rovására történik. A ráncos felületű gyümölcs mindig szivós, többé-kevésbé száraz, amit leginkább a kormos felületű, ugynevezett bőralmáknál, vagy körtéknél tapasztalhatunk.

Ha gyümölcspincénkben a levegő hőmérséke a fagyponthoz közeledik, hogy gyümölcsünk az elfagyás veszedelmének ne legyen kitéve, gondoskodjunk a hőmérsék felemeléséről. Ezt én nagy hidegek alkalmával úgy csinálom, hogy egy, vagy a szükséghez képest két megtöltött és felizzított szenesvasalót állítok a pince közepén elhelyezett téglára s ha tartalmuk kiégett, a szükséghez képest faszénnel ismét felújítom. Ha így a hőmérsék a plusz 4—5 fokot elérte, úgy a vasalót a pincéből eltávolítom, hogy meg ne rozsdásodjék.

A gyümölcsállvány deszkái az állványról könnyűszerrel levehetőek legyenek. A deszkákat minden esztendőben a gyümölcsszüretet megelőzőleg egy-két héttel a levegőre felviszem, hogy netán dohos pinceszagát elveszítse.

A deszkákat azonban a nap hevének, szélnek kitenni nem szabad, mert könnyen elgörbülnek, sőt könnyen meg is repednek.

Amelyik pincét gyümölcseltartásra rendezzük be, abban a pincében sem zöldségféléket, burgonyát, répát, sem hordós káposztát vagy más erjedő, illetve erős illatu szert tartani nem szabad.

A gyümölcs eltartására kieszemelt és berendezett pince ne legyen se nagyon nedves, se tulságos száraz, hanem csak kissé nyirkos. Ezt úgy érjük el, hogy nedves pincénket gyakran szellőztetjük s viszont a száraz pince talaját kissé felocsoljuk, de még célszerűbb, ha annak egy vagy két sarkába vízzel telt edényt helyezünk. Az ekként gondozott, kissé nyirkos pincében elhelyezett gyümölcs kevéssé rancosodik, ami a gyümölcs kifogástalan beérését és zamatjának s illatának teljes kifejlődését eredményezi.

Ha gondosan ápoltt gyümölcsfáink termésének eltartására az itt előadottak szerint fordítunk gondot, úgy késő tavaszig mindig gyönyörű, izletes gyümölcs fog rendelkezésünkre állani és nemcsak nagy örömünkre, de nagy dicsőségünkre is fog szolgálni.

*

Egyszer egy kedves társaságban férfiak külön összeverődve, a gyümölcsfajok nemességéről s egymásik kiválóságáról beszélgettünk. Ekkor a nők társaságából közénk került egy szép asszony. Érdeklődött a téma iránt és fölvette a beszélgetés fonálát. Azt kérdezte tőlem, hogy milyennek kell lenni a finom gyümölcsnek, így az almának is? „A finom gyümölcsnek izesnek, porhanyónak és lédúsnak kell lenni. De ebből egy tulajdonságnak sem szabad hiányozni“, volt az én válaszom. Erre a szép asszony örömteljesen felkiált: „Azért szeretem hát én olyan nagyon a szép piros pogácsaalmat!“ Erre a kijelentésre zajos derült-

ség támadt. A szép asszony látszólag kellemetlenül fogadta s nyomban azt kérdezte: „Hogyan lehet erre a kijelentésre olyan nagyon kacagni?” Erre azt válaszoltam: „Hogyha van Pomóna ragyogó birodalmában valahol egy lehetetlen, ehetetlen, fanyar, fojtós vackor, az nem lehet más, csak a pogácsa-alma.” A mi szép asszonyunk erre mintegy sértődöttén azt kérdezte: „Melyik hát akkor a finom, illetve legfinomabb alma?” Erre egy nő szépségverseny eredményén okulva, ahol nem a legszebb leány nyerte el az első díjat, hanem a szép mama és a gazdag papa egyetlen, nem éppen szép leánya, aki olyan volt az egybegyűlt szép leányok között, mint a finom almák között a pogácsa, nem adtam határozott választ, hanem azt mondtam: „Kinek a piros, kinek a kormos, kinek a pepin, kinek a renett. Mert hát ugy vagyunk azzal a bizonyos legfinomabb gyümölcscsel is, mint az egyszeri földbirtokos a haszontalansága miatt hirtelen elbocsátott kocsisával, akinek a cselédkönyvébe a következőket írta: „Akinek ilyen kocsis kell, mint ez a kocsis, annak ez a kocsis igen jó kocsis”. Ekkor a mi szép asszonyunk szó nélkül, egyszerűen ott hagyott bennünket. Pedig kár volt elmennie, mert ezután a kis tréfa után most már meghallhatta volna, hogy Franciaországban egy pomológiai kongresszuson egyhangulag megállapították, hogy a körték között a legtöbbször szabálytalanul fejlődött, tetszetőség nélküli, buckós formájú „Téli Esperes“-t, az almák között pedig a szintén nem tetszetős külsejű, formátlan bordákkal ékeskedő, szintelen „Téli fehér Kalvill“ illeti meg az elsőségi babér.

A németek azonban az örök ellenlábasságban élő franciákkal szemben a „Gravensteini“ almának ítelték az elsőbbségi jogot. Ezt az elsőséget szeretnék megerősíteni azzal a dicsóséggel, hogy a mi néhai jó öreg királyunknak is a Gravensteini alma volt a legkedvesebb gyümölcse, amelyet minden évben Nagy Bocskó-ról, Máramarosmegyéből szállítottak nagy mennyiségben az osztrák udvartartás részére. Ezt az almát vitték mindig magukkal, ha a felség messzebb távolságokra utazott.

A finomságot illetőleg minden kétségen felül áll, hogy a Dél-tirolból, Meránból származó, de nálunk Krassószörénymegyében, vagy Kecskemét vidékén izre és nagyságra tökéletesen fejlődött „Téli fehér Kalvil“ a létező gyümölcsök elfogadott koronás királya.

Legyen szabad itt megjegyezni, hogy Kalvil-fajta igen sok van. Az általam összeírt almafajta névjegyzékemben a 631. feljegyzett faj között 21-féle Kalvil szerepel, melyek között ott van a Téli fehér Kalvil mellett a fent említett németek kedvence, a „Gravensteini“ is, mert ez is Kalvil-féle alma.

Talán nem lesz érdektelen, ha itt megemlékezem arról, hogy a „Téli fehér Kalvil“-nak a keletkezése mindaddig teljesen ismeretlen, míg a körték királyát, a „Téli Esperest“ Van Mons fedezte fel Belgiumban az egykori kapucinus barátok volt kertjében, a mostani egyetemi kertben, ahol az véletlenül magról keletkezett.

Hogy a „Téli Esperes“ és a „Téli fehér Kalvil“ nem örvend általános nagy elterjedtségnek és ismerettségnek, az onnan van, hogy mindkettő, de különösen a Kalvil, ugy talajra, mint éghajlati viszonyokra, nemkülönbben a gondozásra nézve is rendkívül igényes ugyanarra, hogyha kiválasztjuk és elkészítjük részére a legmegfelelőbb talajt s a fejlődéshez megvan a legmegkívántabb időjárás, ha ápoljuk, becézzük, óvjuk, gondozzuk, viszonzásul fogja magát a mi Kálvilunk és egyszerűen nem terem, vagy ha terem is a hazáján kívül valahol pár szemet, azon éppen semmi kiváló tulajdonság nem észlelhető.

Egyszóval a Fehér Kalvil kényes, szeszélyes, érzékeny, fölényes, követelő, akárcsak egy szép primadonna.

A Krassószörénymegyeiek, valamint a Kecskemét vidékiek szerencsésebbek, mint mi, mivel ott a Téli fehér Kalvil gyönyörűen prosperál. Ki is használja a kecskeméti életrevaló lakosság ezt a rájuk nézve páratlan szerencsét és szállítja pompás gyümölcsét Meránba a Kalvil világhírű hazájába, ahonnan azután mint meráni fajta kerül mindenfelé, sőt még mihozzánk is többszörösen megnövekedett árban. S mi

azután mint meráni termést fogyasztjuk el nagy gyönyörűséggel.

Vannak azonban a Téli fehér Kalvilon kívül olyan kiváló elsőrendű asztali fajták, amelyek a Téli fehér Kalvilt teljes megelégedésünkre pótolják, ha megfelelő helyen tenyészítjük úgy, hogy jeles tulajdonságaikat teljes egészükben kifejleszthessék.

Ilyenek: az említett Gravensteinin kívül a Cox narancs pepin, az illatos barackpiros alma, a Holovusi málna alma, a kis sárga pettyes Ananász renet, a tiroli csucsos bőr renet, a sárga Bellefleur és a minden létező jótulajdonságokkal ékeskedő Jonathán. Ez utóbbi csodálatos egy Isten áldotta alma, amely Amerikából származott hozzánk, ahol egy Hasbruck Jonathán nevű egyénről keresztelték el, aki ezt az almát mindenfelé igyekezett elterjeszteni. Ennek a kiváló tulajdonsága abban áll, hogy igen szép, közép-nagy, elsőrangú asztali, piacos és gazdasági alma, igen korán és mindig bőven terem, minden fekvésben és talajban diszlik, a zordabb időjárást és klímát is tűri, jól szállítható s az ép rész a rothadt rész kellemetlen illatát nem veszi át és végül, hogy érett állapotában januártól júliusig, tehát éretten fél évig is eltartható. Ezen utóbbi ugyyszólván egyedül álló tulajdonságot semmiféle más gyümölcsfajtnánál sem tapasztalhatjuk, jóllehet vannak almák, amelyek egy éven tul, sőt a Hochenzollern alma azon tul is eltartható. Ezeken kívül az óriási almák jeles képviselőjeként a vinnicai fontos és a Leven almák említhetők. A vinnicai fontos egy kilóra, a Leven alma két kilóra is felhizik, de sem mint asztali, sem mint piacos almák nem értékesek, inkább csak mint mammut gyümölcsök képezik csodálkozásunk tárgyát.

Az itt felemlített két óriási gyümölcsön kívül van még több megbámulni való gyümölcsünk is, amelyek méltán keltik fel a szemlélő csodálkozását. Ilyen csodálatosan szép gyümölcs a „Csillagos piros renet.” Ezen a ragyagó szépségű, teljesen piros színű almán szabályszerű elrendezésben, mint csendes nyári ég boltozatán, számtalan fehér színű csillagocskák ragyognak. Megkapó jelenség a szabályszerűen csikozott

„Csikos kanadai renet“, valamint a „Csikos Armin körte.“ Ha ez az utóbbi olyan finom volna, mint aminő szép, úgy az asztali körték között az első helyek egyikét foglalná el. Csodálatos ajándéka, de egyszerűsmind játéka is a természetnek a vörös husu alma, valamint a vérbélü körte. Ennek a husa világos vérvörös, fehér foltokkal és erekkel tarkázva. Ez a körte, valamint a rózsaszínü belsejü dió is, állítólag magyar eredetü. Azután utolérhetetlen finom gyümölcs a borizü, vörös belsejü Valparaiso őszibarack, amelyből egy fának egy gyümölcsöskertből sem volna szabad hiányoznia.

Nagyon jellemző, hogy az almáknál az érési idő nagy percentre a téli, míg a körténél az őszi, illetve nyári hónapokra esik.

Ezért is értékelik nagyobbra eltarthatóságuknál fogva a gyümölcsök között az almát a többi gyümölcsnél.

A körtét, ha érési ideje elkövetkezett, azonnal fogyasztani kell, mivel az érési idő igen gyorsan befejeződik s így a körte reánk romlik. Az alma elfogyasztásával nem kell annyira sietnünk s így azzal jobban is takarékoskodhatunk.

Ezen szempontból nagyon helyesen cselekszünk, ha jóval kevesebb körtefát ültetünk házi kertünkben, mint almafát.

Ámbár az alma a legértékesebb gyümölcsünk, mégis ha egy nagyobb társaságban felvetnők a kérdést, vajjon mit szeretnek jobban a jelenlevők, az almát-e vagy a körtét, bizonyos vagyok benne, hogy a szavazásnál 60% a körtére esnék. Ez szerény véleményem szerint onnan van, hogy az emberek az alma jó tulajdonságát kevésbé ismerik. Itt azt mondhatnók, hogy 60% azoknak a száma, akik az alma érési idejét nem várják be, hanem csak fogyasztják a készletet úgy, ahogy az az elhelyezésben sorra következik.

Legtöbb háztartásnál azt tapasztaltam, hogy, ha a készletben levő gyümölcsök közül az érett elfogy, nem várják be, amíg a következő megéri, hanem sorra veszik, amelyik jön, legyen az kemény, fanyar, vagy haragos zöld. Ez teljesen mindegy. Természe-

tes, hogy erre a gyümölcsre azután, ha az mindjárt a legfinomabb fajta is, rámondják, hogy nem jó, nem finom, rossz gyümölcs. Ha a valóban kitünő „Boskopi szép“ almát valaki érési ideje előtt (február előtt) megizleli, bizonyos, hogy szépen növekedő fájára kimondja a halálos ítéletet. Ellenben ha érett állapotban kerül asztalunkra, a meglévő fánál még többet is óhajtánánk ültetni, hogy minél több termés álljon majdan e pompás fajtából a rendelkezésünkre.

Itt e pontnál felvethetjük azt a kérdést, vajjon egyik-másik gyümölcsfajtának mikor van az érési ideje? Erre a kérdésre pontos feleletet adni lehetetlen, mivel az érési idő az időjárástól, a gyümölcs fejlettségétől, a gondos, korábban vagy későbbben történő leszedésétől, főleg a jó vagy rossz, hideg vagy meleg, nyirkos vagy száraz helyen történő eltartástól is függ. Mégis az érési időt megmutatja a gyümölcs szineződésének teljes kifejlődése, rendszerint a szép megsárgulás, másrészt a tapintás.

Ha a gyümölcsöt két ujjunk hegye közé vesszük és megpróbáljuk a gyümölcsöt kevés nyomással kissé behorpasztani, ha ez ujjaink nyomásának némileg enged, úgy a gyümölcsből egyet megizlelünk. Az iz az érés stádiuma felől bizonyára tájékoztatni fog minket. Az ilyen érési kísérletet ne az összes gyümölcsünkön próbáljuk végig, hanem csak egy-két, erre a célra áldozatul hozott példánnyal, mert a tapintási kísérlettel végigpróbált gyümölcsünk mind foltos lesz, ami pár nap alatt meglátszik a gyümölcsön s alapul szolgálhat a mihamarabb bekövetkező rothadásnak. Azonkívül az ilyen foltos gyümölcs-csel szívesen látott vendégeinknek, vagy jóbarátainknak nem is kedveskedhetünk.

A szépen eltartott, gondosan beérlett és csinosan szervirozott gyümölcs legyen mindenkor öröme és féltett büszkesége a vele foglalkozónak, de leginkább a kedves háziasszonyoknak. A művészi kézimunkák mellett ez is növeli a magyar háziasszonyok jó hírét s hirdeti soha el nem muló dicsőségüket.

Ezen dicsőség elérésére szolgáljon buzdító például a következő megtörtént kis történet:

Egyszer egy kedves kis vacsorára hívtak meg. A bájos háziasszony a legragyogóbb színű almáit helyezte asztalára. Én az egész vacsora alatt örömteli gyönyörűséggel szemléltem a ragyogó, piros almapéldányokat s csak amikor fogyasztásra került a sor, szólaltam meg. Azt kérdeztem a páratlanul figyelmes háziasszonytól: „Vajjon miért ebből a kökemény almából szervirozott ma, mikor van gyümölcsös kamrájában beérett, fogyasztásra alkalmas almája is?” „Csak nem gondolja kérem, hogy az én kedves vendégeimnek nem a legszebb almát nyújtom élvezetül?” — volt a kedves háziasszony csicsergő hangú válasza. És mi történt? A felmetszett almák éretlenek és így élvezhetetlenek voltak s legnagyobb részük érintetlenül maradt a kis dessert-tányéron.

Bizonyos voltam benne, hogy hazatértünkkor minden egyes vendég azt gondolta magában, hogy minden finom, minden remek, minden pompás volt, csak az alma volt élvezhetetlen.

Milyen más lett volna a vélemény, ha egy elfogulatlan s e kérdésben is jártas kis háziasszony egy kevésbé tetszetős, de érett gyümölcsöt nyújt vendégeinek. Arra bizonyára mindenki azt gondolta volna, hogy minden finom, minden remek, minden pompás volt. De a gyümölcs! Az volt az egész mindenség legmértőbb befejezése.

Azért arra törekedjünk, hogy gyümölcsünk olyan legyen, hogy az ne csak általános megelégedésre, de igaz örömünkre és dicsőségünkre is szolgáljon.

*

Mélyen tisztelt Olvasóim! E mozaikszerű és szerény keretekbe foglalt gyümölcskertészeti előadásom korántsem tükrözi vissza e nemes foglalkozás ezernyi núánszait, főként azokat a lelki örömöket és gyönyörűségeket, amelyek a kertész nemesen dobogó szívét, a természet szépsége után vágódó lelkét eltöltik. Mindezeket csak a gyakorlati kertészet képes teljes egészében nyújtani számunkra.

Nincs e földön foglalkozás, ahol annyi báj, annyi öröm, annyi gyönyörűség volna található, mint a gyümölcskertészet nemes kultuszában.

Gyakoroljuk tehát e legbájosabb mesterséget, a gyümölcskertészetet, hogy részesei lehessünk azoknak az örömöknak, amelyek a halandó ember rövid életének rövidke perceit mindenkor oly bőségesen beara-nyozzák.

Aki a teremtés nagyságának misztériumát s ezernyi szépségének változatait csodálja, lehetetlen, hogy el ne fogja az öröm egy szépen virágzó, vagy jól megrakott gyümölcsfa megpillantásakor.

Örömiink azonban kettős, ha az ilyen gyönyörűségek a magunkénak mondhatjuk. Ezeket az örömöket könnyen megszerezhetjük, ha pár gyümölcsfát ültetünk.

Ültessünk csak egy fát, csak egyet! Azután már magától jön a többi.

Nem győzöm eléggé ajánlani és hangoztatni a gyümölcsfa ültetését és méltatni annak utólrhéttelen örömeit.

Bereczky Máté, Magyarország eddig legnagyobb gyümölcsésze, pomológusa, aki ezelőtt 40 éve élt, ezen örömiök hatása alatt cserélte fel az ügyvédi irodát egy kopár területtel s létesített Mezőkovács-házán (Csanád megyében) egy remek kertészetet. Ebben a kertben 423 faj alma, 522 faj körte, 136 faj szilva, 27 faj cseresznye, alig kevesebb faj meggy és számos más gyümölcs volt található.

Az egész kontinens nevezetesebb pomológusai-val személyes érintkezésben és csereviszonyban állott. Egy nagy értékű, ma már alig felbecsülhető és megszereshető, négy kötetes gyümölcskertészeti munkát hagyott reánk. Ebben a műben az itt felsorolt összes gyümölcsfajták az ő saját gazdag tapasztalatai alapján tudományosan le vannak írva. E munka előszavában, az ő áldott, jóságos lelkének visszatükrözéseképen, az ott olvasható gyönyörű szavakból a következő elmélkedések és ezek visszhangjai köthetők színes bokrétába:

„A szobrász életet ad a durva kőnek, a festő megleveníti a vásznat, a gyümölcsész, midőn egy vad fát megnemesít, merész kézzel a teremtés művébe avatkozik, magát az áldott természetet teszi áldot-

tabbá, bájolóbbá. Azért a gyümölcsészet olyan költészet, amely az egyik karjára a szépet, a másikkra a hasznosat öleli fel.

Költészet! mely évenként megújuló élvekkkel, örömmel és hosszú étellel jutalmazza ápolóit. Másrésztől egy áldással teljes tudomány, amely olyan, mint a szeretet vallása, nem egyes népeket, hanem az egész világot törekszik boldoggá tenni és kebelére ölelni.“

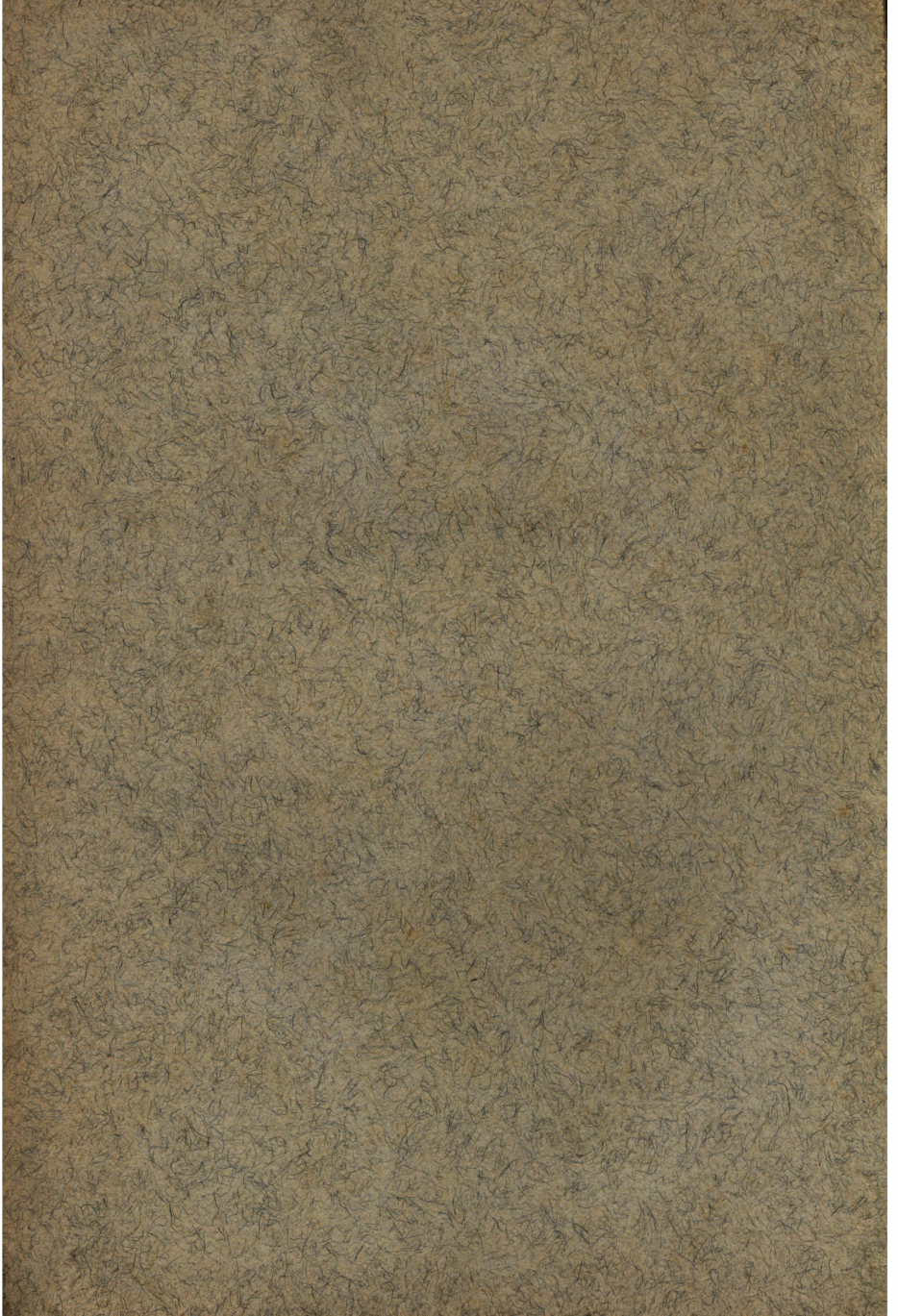
Ehhez végezetül szívem egész melegével a magam részéről csak ennyit fűzök : Szeressük, becsüljük, tiszteljük a fát ! Ez a földön a mi leghűségesebb barátunk. Ez ölel át és ringat bennünket, amidőn csecsemőkori álmunkat alusszuk s ez ad nekünk örök szállást. Velünk korhad, velünk porlad s őriz bennünket, míg csak reánk nem virrad örök ragyogásával a boldog feltámadás.

Piarista Központi Könyvtár

0 0 2 8 2 3 3

Sajtóhibák.

9. oldal felülről 3. sor Farker helyett *Parker* olvasandó.
17. „ „ 22. „ gyökereit „ *gödreit* „
27. „ „ 9. „ zamat „ *zamata* „
48. „ „ 27. „ Chinoin „ *Enda Chinoin* „
50. „ „ 10. „ Arzola után *Tutokil* szurandó közbe.